Hanebo-Jul

2011

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Vid Bergvikens strand en oktoberafton 2011. Foto: Olle Andersson.

Hanebo Hembygdsförening

Ordförande: Olle Andersson, Frivyvägen 9, 823 30 Kilafors, tel 0278-65 40 00

V. ordf: Stefan Nordgaard, Hårga 1345, 823 91 Kilafors, tel 070-318 80 17

Kassör: Ann-Helene Horn, Läroverksgatan 45 E, 821 33 Bollnäs, tel 0278-65 70 83

Sekreterare: Ann-Kristine Hellman, Hanebo Kyrkväg 11, 823 30 Kilafors, tel 0278-65 09 50

Övriga ledamöter i styrelsen:
Urban Bengtsson, Lars-Ers, Böle 1936, 821 91 Bollnäs
Leif Elvsén, Sandsveden 4010, 823 91 Kilafors, tel 0278-65 01 14
Ove Strömberg, Sportstigen 6, 823 30 Kilafors, 0278-65 12 24

Redaktion Hanebo-Jul:
Olle Andersson, Frivyvägen 9, 823 30 Kilafors, tel 0278-65 40 00, olleorakel@telia.com
Harriet Sjöberg Källström, Hanebo Kyrkväg 22, 823 30 Kilafors, tel 0278-65 05 84
Urban Bengtsson, Böle 1936, 821 91 Bollnäs, tel 070-679 80 44
Hans Hellman, Hanebo Kyrkväg 11, 823 30 Kilafors, tel 0278-65 09 50

Föreningens hemsida:
www.hembygd.se/gastrikehalsinge/hanebo

Medlemsavgift:
Enskild medlem 100 kr/år
Familj 200 kr/år

Bankgiro:
5480–2947

Hanebo-Jul
Årgång 62

Öppethållande 2012

Hembygdsgården i Hårga

1 juli - 15 juli, kl. 15.00 - 19.00

1 juli	Gudstjänst och kyrkkaffe
5 juli	Nyckelharpans kväll
9 juli	Musikafton
10 juli	Bak och hantverk
11 juli	Veteranfordon
14 juli	Familjefest

Sävs soldattorp i Acktjära

Öppet för visning efter överenskommelse
Kontakta Ylva Holmgren 0278-65 21 09

17 juni	Friluftsgudstjänst
3 juli	Hugo Westling

Reservation för ändringar.

Omslagsbild: Strömmingshandlare Kull Lars (Lars Eriksson), från Granbo, på gårdsplanen på Berget i Östansjö, tillsammans med Anna Lindberg – maj 1917. Foto: Per Lindberg. Färglagd av Olle Gladh – Sunnansjö • Layout och tryck: Bok & Tryck AB, Bollnäs, 2011

Hanebo-Jul

2011

Var inte rädda!

– vem är rädd

Så är det dags igen att sitta ner och försöka sätta sig in i julstämningen – den 25 oktober 2011 när detta skrivs, exakt 2 månader före jul, är det knappast någon julstämning: 7 grader varmt "mycket över det normala" säger SMHI. Och löven sitter kvar, lupinerna m fl. blommar om och inte en snöflinga ännu. Kanske är det ändå så att klimatet håller på att ändras, att det blir varmare, långsamt men ändå, - vulkanerna mullrar och torkan breder ut sig på Afrikas horn. Euron är osäker, och vi har nyss haft varning om Domedag för 2:a gången detta år, satelliter "ramlar" ner och tidningarna berättar om ondska och grymhet . Vart är allt på väg? Som någon sa: "det är ingen ordning på nånting nuförtiden".

"Var inte rädda!" Står det i Julevangeliet. "Jag bär bud om en stor glädje ... Idag har en frälsare fötts åt er". Visst är vi väl ibland tveksamma till nyttan av Frälsaren eller Räddaren? Hur ofta tar vi det på allvar eller litar på att vi har en Frälsare? Själv kan jag ibland tycka att jag ska ta ansvar för mitt eget liv och bära konsekvenserna av de beslut jag fattar. I så fall, behöver jag en Frälsare? Och om han finns – varför ställer han inte tillrätta det som blir fel, tar bort det destruktiva i mig och skapelsen och ser till att det blir tryggt och bra att leva här på jorden? Sjöng inte änglarna om "frid på jorden" också?

När jag läste till präst ingick Hebreiska språket som Gamla testamentet är skrivet på. Och då fick jag lära mig att ordet "FRID" inte bara är lugn och ro – utan betyder att vara i Guds harmoni! Jag såg bilden framför mig av två händer som tillsammans bildade en kupa och lilla jag som låg och skvalpade på botten av handkupan. Lugn och trygg oavsett vad som hände utanför. Som en fågelunge i boet.

Eller som när Jesus själv fick fly med föräldrarna, när han var kvarglömd i Jerusalem, när han var jagad och häcklad, förrådd och förlöjligad och hånad under sammansvärjningen och dödsstraffet.

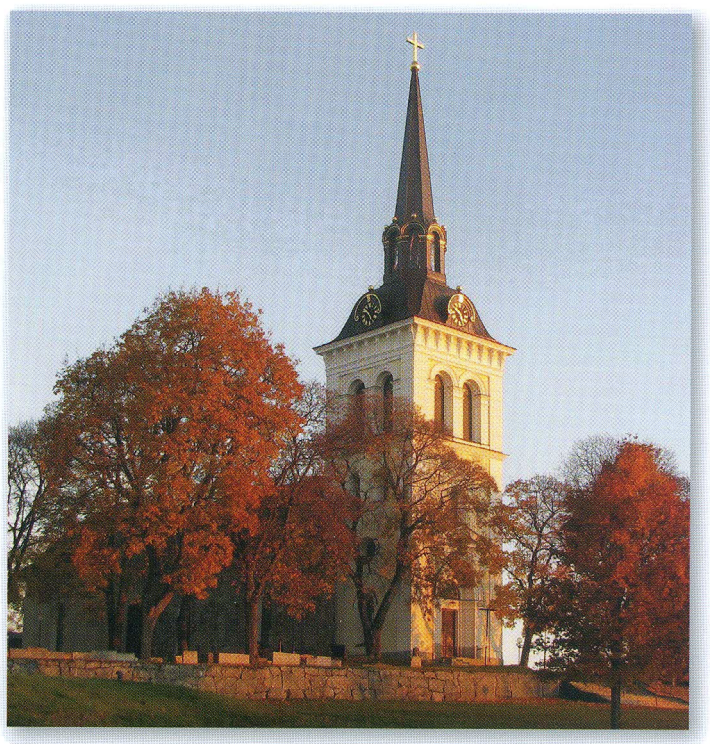

Hanebo Kyrka, oktober 2011. Foto: Olle Andersson

I allt fanns Gud med honom. Han fick ingen drömtillvaro, inget serverat på silverfat, ingen som la tillrätta eller banade väg för honom – han hade ingen "curlingförälder" som fixade allt åt honom. Men, han var aldrig ensam eller övergiven, inte missmodig eller hopplöst uppgiven. Han slapp inte det onda men fanns i de kupade händerna, de som gav honom kraften och orken, hoppet och uthålligheten – han fanns i Guds frid, i Guds harmoni.

Så tänker jag mig att Jesu uppgift är än idag: att lägga sina kupade händer runt oss, ge oss kraft och styrka, visa nya vägar att gå, nya infallsvinklar på bekymmer, annorlunda sätt att se på tillvaron. Ge oss mod, kraft och styrka att stå upp för Kärleken, Barmhärtigheten, Solidariteten, Rättvisan. Är jag rädd? Ja, utan Räddaren skulle jag vara betydligt mer orolig och fundersam över tillvarons mörka sidor som tycks komma närmare och närmare. Visst kan jag vara rädd ibland, men också trygg eftersom jag får ligga och skvalpa i botten på de kupade händerna innesluten och omsluten av Guds Frid, harmoni, omsorg och kärlek. På något vis tänds det ett ljus i mörkret som visar på vägen ut ur mörkret – ett Juleljus.

God Jul önskar peråke brynils

Konfirmander 2011

Övre raden från vänster: *Karin Eriksson, Henrik Jonsson, Björn Norberg, Alexandra Netsö, Rebecca Persson, Lina Wängelin, Eva Svedberg, Annelie Söderlund.* ***Nedre raden från vänster:*** *Anna Lindblom, Anita Younan, Engla Pettersson, Evan Lager, Agnes Hedberg, Malin Gatby, Saga Jonsson.*

Övre raden från vänster: *Cecilia Helling, Adam Segerqvist, Marcus Mickelsson, Per Larsson, Mattias Frid, Peråke Brynils.* ***Nedre raden från vänster:*** *Julia Martinsson, Mattias Östrand, Ida Falk, Albin Roos, Dennis Andreasson, Linn Svensson.*

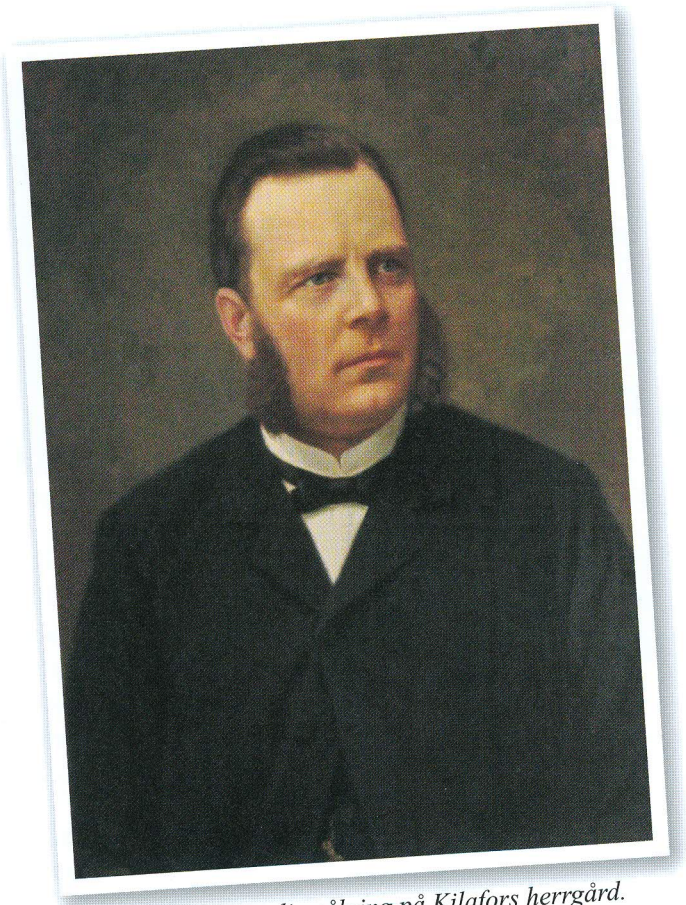

Jon Johnsson, oljemålning på Kilafors herrgård. Målat av G. Holm. Foto: Olle Andersson

Affärssnillet "Thorsbergarn"

aldrig så noga med metoderna

Det nya sågverket vid Björnnäsudden i Kilafors stod klart 1895. Sågen byggdes när C. A. Rettig själv var brukspatron.
Men Rettig själv deltog inte i verksamheten. Under sitt sista levnadsår var han mycket skröplig och sjuk.
Sågverksepoken innebar något helt nytt för Kilafors Jernverk. Med den kom en helt ny era präglad av snabba skogsaffärer och spekulation i virkespriser.
Bakom den utvecklingen var en person särskilt framträdande: Jon Johnsson, innehavare av gården Thorsberg i Bollnäs.

Han gav bönderna mat – och tog deras skog

Historien bakom Jon Johnssons övertagande av Jernverket säger en hel del om hur affärer kunde gå till på den tiden.

"Thorsbergarn", som Jon Johnsson kallades, var tidigare bokhållare vid bruket. Han insåg skogens värde på ett helt annat sätt än C.A. Rettig och Lars Norman, brukspatron efter Rettigs död.

Köpet av Kilafors Jernverk var rena klippet för Jon Johnsson, som tidigare också köpt upp stora områden skogsmark mellan Bollnäs och Alfta.

Jon Johnsson var själv lantbrukarson, men förmögenheten grundlade han nästan helt på egen hand. Efter nödåren på 1860-talet började han att byta skog och annan mark mot varor. Han ägnade sig inte åt utstuderat bedrägeri men var inte heller särskilt samvetsgrann när affärerna gjordes upp.

En hel del processer följde i affärernas spår. Jon Johnsson köpte allt han kom över. I några av köpen ingick även s.k. åbohemman, d.v.s. hemman ägda av kronan men med nyttjanderätt för kronobonden och hans arvingar.

Men ett åbohemman kunde ändå överlåtas. Enda haken var att kronan i vissa fall hade rätt att återta hemmanet.

Jon Johnsson brydde sig inte mycket om dessa regler som inte heller tillämpats särskilt hårt. Det förorsakade en hel del rättstvister.

"Skogen Värdelös"

Att byta skogsmark mot mat och andra förnödenheter gick bra i mitten av 1800-talet. Många bönder betraktade skogen som värdelös. Livsförnödenheterna var däremot nödvändiga och Jon Johnsson fick ofta ett entusiastiskt mottagande när han kom med sina bud.

Redan tidigt började han snegla på Kilafors Jernverk. Hans köp av skog under senare delen av1800-talet var så strategiska att det är uppenbart att han tänkt sig att genomföra affären. Köpesumman är okänd men det påstås att hela köpet betalades av några få års skogsavverkningar, samtidigt växte Jon Johnssons förmögenhet snabbt. Sågverksrörelsen blomstrade.

Det nya sågverket var Kilafors bruks stora stolthet. Det hade sex ramar och två s.k. uppfordringsverk. Ångsågen var den modernaste i hela landet. Ett 60-tal anställda hade sin utkomst här.

Tillsammans med sonen Albert utvecklade Jon Johnsson skogs- och sågverksrörelsen Men han bodde kvar i Bollnäs och överlät det mesta av förvaltningen till sonen.

Levde spartanskt

Hans växande förmögenhet betydde inte att han själv unnade sig något överflöd. Visserligen hade han tre anställda på Thorsberg men han levde ändå ett ganska spartanskt liv med frun Brita.

Jon Johnsson bodde kvar i villa Thorsberg även sedan han övertagit bruket i Kilafors. Han trivdes bäst i Bollnäs men besökte ofta Kilafors. Foto: Olle Andersson

Kring "Thorsbergarn" finns en hel mängd anekdoter. Några är med säkerhet sanna.

Vid ett tillfälle hade Jon Johnsson varit på trämarknad till Stockholm och gjort en mycket lyckad affär. Väl tillbaka i Kilafors skickade sonen ned sin nyinköpta bil med chaufför för att möta honom. – Åk tillbaka igen. Jag klarar mig själv, förklarade han för den snopne chauffören.

Sedan gjorde han som alltid vid sina besök i Kilafors. Han promenerade ned efter järnvägen till udden. Den nya tidens dumheter ville han inte acceptera.

Gunnar Rehn, som var bosatt i Bergby mindes en annan episod med Jon Johnsson.

Slitna galoscher

- Det hände utanför kontoret hos inspektor Tybell. Thorsbergarn kom ut med andan i halsen och ramlade omkull. Han reste sig snabbt men muttrade något om sina gamla galoscher. Galoscherna var slitna och helt utan räfflor. Det säger en hel del om hur snål Jon Johnsson var med sina egna pengar.

Utåt ville han dock hålla en snygg fasad. Han skröt gärna om bruket och alla dess möjligheter. För besökande förklarade han att det när som helst skulle gå att köra igång järnhanteringen på nytt.

Det senare var en överdrift. Det mesta av stångjärnsbruket hade fraktats bort. Byggnader hade rivits och en vattenkanal stenats igen.

Ångsågen på Björnnäsudden, på den tid den var i bruk, man ser ångan som pyser ut på flera ställen.

Flygfoto över bruket omkr. 1930. Sågen syns på udden och fundamenten till brädstabbarna syns där reningsverket och soptippen finns idag.

Jon Johnsson tog ofta på sig en bister attityd och blev något av ett begrepp i bygden. Ända fram till åren före sin död 1922 sågs han komma promenerande i sin gamla överrock, nästan grön av ålder.

Han kämpade hårt genom hela livet för att bygga upp sin förmögenhet och sitt anseende. Enligt en obekräftad uppgift började han redan som ung processa med sin mor för att få ut arvet efter fadern.

Men hans egen maktutövning var inte fri från konflikter. När sonen Albert hastigt dog, Jon Johnsson var då över 80 år, övertogs sågverksrörelsen av Alberts fru Stella, född Odelstierna.

En skådespelerska

Stella Odelstierna var egentligen skådespelerska och kom från Göteborg. Hennes vanor var betydligt mer vidlyftiga än Jon Johnsson tålde och var van vid. Han retade sig på och upprördes över hennes fester. Det var inte så arvet efter honom skulle förvaltas.

Missnöjet med svärdottern tog sig ibland uttryck i regelrätta gräl och oenighet om hur bruket skulle skötas. Till ny förvaltare utsågs Lars Johnsson, en släkting som inte hade samma intresse för att vidareutveckla sågverksrörelsen.

Redan några år efter Jon Johnssons död bestämde Lars Johnsson och Stella Odelstierna att sågen skulle läggas ned. Detta trots att rörelsen gick utmärkt och lönsamheten var god.

Trots Jon Johnssons kärva attityd så hade ändå arbetarna vid sågen det relativt bra under hans period. Lönerna här var t ex bättre än vid Skogens Kol på andra sidan sjön.

Ivar Kreuger gav bud på fem miljoner kronor för Kilafors Jernverk

Anbud från Kreuger

Arbetskraften utgjordes också till en betydande del av "den gamla tidens män". Sågverksarbetarna var själva med och byggde sågverket och ställde för det mesta upp lojalt. Ändå fick de ibland vara med om ganska drastiska lönesänkningar när virkespriserna gick ned.

Vid nedläggningen ansågs sågen i Kilafors fortfarande som en modern anläggning.

I slutet av 20-talet gav finanskungen Ivar Kreuger ett bud på fem miljoner kronor för hela bruket. Han fick dock beskedet att det inte var till salu.

Denna artikel var införd i Ljusnan den 18 december 1980

Text: Bengt-Åke Olsson

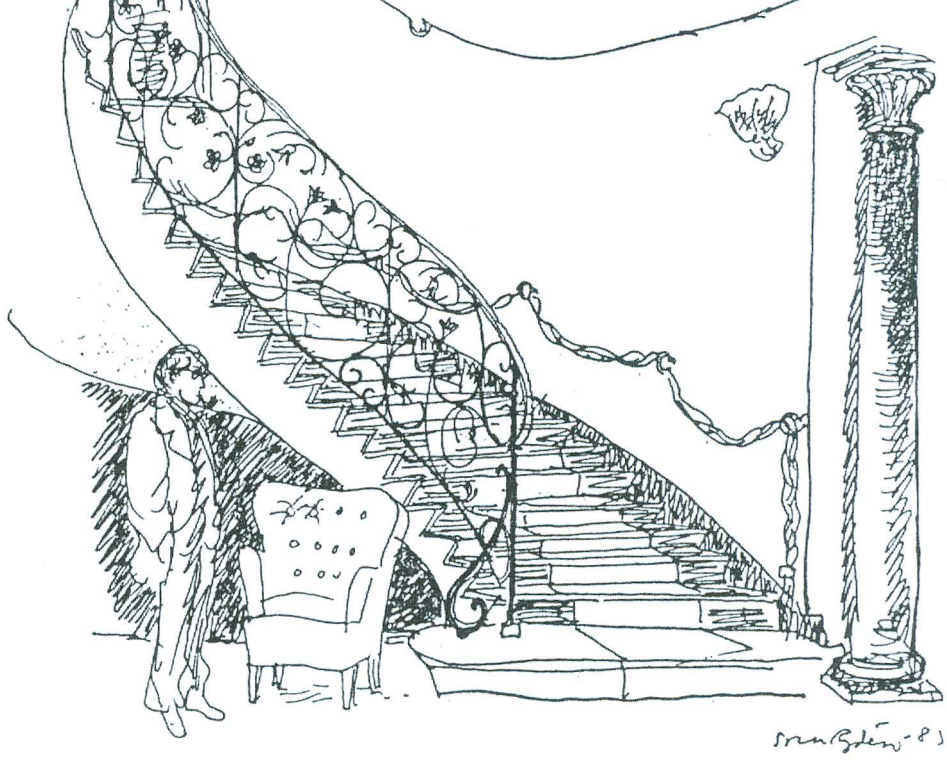

TRAPPAN

VARFÖR STANNAR VI TILL och ritar trappan i Kilafors herrgård? Kan en sådan trappa ha något allmänt intresse? Ja, tänk att den har det!

Inte bara för att Kilafors en gång i tiden var Sveriges största privata skogsbolag, regerat av bröderna Arne och Axel Johnsson vilka gällde för att vara ett par av Sveriges rikaste personer på 30-talet. Inte bara för att det var Isac Grünewald som fick signera trappan när herrgården byggdes år 1935. Utan mest därför att miljoner svenskar har sett denna trappan på bio.

◇

DET FÖRHÖLL SIG nämligen så, att Kilafors herrgård under åren strax före andra världskriget var platsen för det ljuva livet. I sitt privata sjöflygplan hämtade Arne Johnsson den tidens filmkändisar till lysande fester i bruksmiljö. Knappt hade planet landat på Bergviken och svängt upp mot herrgårdens brygga, så brakade det lös. Gästerna fick fem minuter på sig att klä om, sen skulle de skrida till bords utför Isacs trappa — en Sture Lagerwall, en Sickan Carlsson, en Allan Bohlin, en Hasse Ekman... ja hela raddan av dem som var filmens stjärnor. De som inte vågade åka sjöflygplan hämtades i Stockholm av Arne Johnsson i Mercedes 540 K, ett sånt där raceråk med dammsugarslangar till avgasrör.

SVENSKA BILDER

— 7 minuter före tåget! ropade Arne som alltid tävlade med SJ på vägen upp, hur leriga och slingriga de norrländska vägarna än var.

Av bröderna Johnsson var det Arne som regisserade kalasen, Axel var inte alltid hemma, ty hans hobby var att jaga elefant i Afrika. I hallens gevärsställ, som ännu sitter kvar radade elefantstudsarna upp sig. Men även Axel hade smak för det galanta, i tre veckor var han gift med en av den övre slummens drottningar på den tiden, men tröttnade och skickade hem henne till Stockholm per tåg en natt när hon uppirätt för berusad.

BYGDENS FOLK fick aldrig vara med på de lysande spektakelen, men det är klart att detaljer läckte ut. Överdådet brukade kulminera i att altandörrarna slogs upp på vid gavel och butlern körde in med grus i skottkärra och förvandlade matsalsparketten till en stor sandlåda, där salongsberusade gäster sedan lekte med hink och spade tills gryningen kom.

Det där har vi strängt taget inte med att göra, det är väl preskriberat nu.

Men trappan kom att leva, ty den gjorde intryck på filmens folk. Därav kom det sig att det var så välsignat mycket herrgårdstrappor i 40-talets glättade filmkomedier. Så fort det var dags för trappa, fick Grünewalds trappa i Kilafors stå modell.

◇

I DAG ÄR HERRGÅRDEN hotell och värdshus. Astor Wikberg, som är krögare, vankar tankfull över hallens marmorplattor och har anledning till fundersamhet. Han anförtror oss en sägen. De rika bröderna ansade väl, det efter dem skulle komma en syndaflod. För att gardera sig, buntade de ihop någon miljon i reservkapital och lät mura in det under någon av plattorna i halllen.

Gits

SVEN RYDÉN tecknade

SVENSKA DAGBLADET Onsdagen den 23 november 1983

Stig "Gits" Olsson var journalist och kåserade i Svenska Dagbladet, han gjorde en serie kåserier, där han och tecknaren Sven Rydén, åkte landet runt. Serien kallades "Svenska bilder" och kom även ut i bokform. Detta kåseri var infört i Svenska Dagbladet den 23 november 1983. Gits avled 1985.

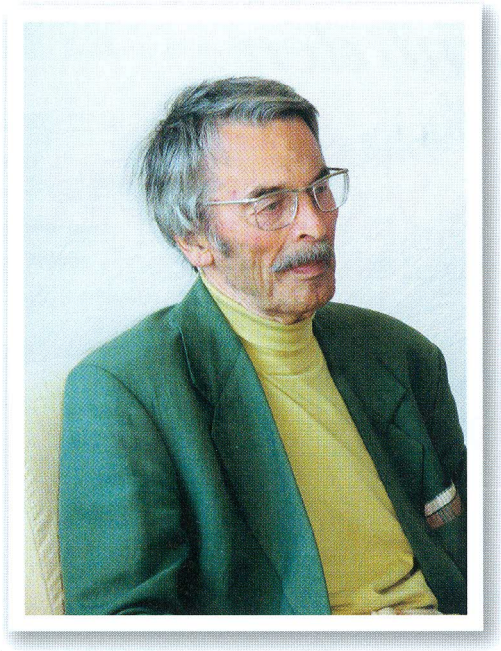

Vi har även i år möjlighet att publicera ett av Ingvar Olssons Lilltjärabrev som var införda i Ljusnan 1954. Ingvar var vid den tiden lärare på skolan i Lilltjära och bodde med sin familj i lärarbostaden.

Lilltjärabrev

Påsken är över och därmed det miserabla vädret. Ty helg och dåligt väder är ofta detsamma. Det är inte uppmuntrande precis med detta axiom, om man betänker, hur många människor som med några dagars ledighet från arbetsjäktet så väl behövde en väderlek, den där inbjöd till utevistelse. "Åk till fjälls så får du så mycket sol du vill", så säger en uppmuntrande själ. Och vad gjorde man hellre! Men, men... Det är inte bara att åka dit. Härtill kräves bl. a. pengar, och det växer inte dylika på träd som bekant.

Nej, man får så vackert stanna hemma och glädjas åt vardagssolen så länge. Och se allt som dess livgivande strålar lockar fram mellan skurarna och snöslasket. Se bara på syrénbusken utanför fönstret! Storknoppig och sprickfärdig ända till övermod. Sånt kan sluta illa under tidiga, kalla vårnätter. Längre bort hoppar barnen hage på det nästan dammtorra gruset. Ett evigt vårtecken! Och på takets tegelrutor hoppas det också hage, av en våryster, stjärtvippande sädesärla. Nere i Lilltjärabäckens dalgång har smältvattnet stämt möte och bildat en nog så ytvid Lilltjärn. Det glittrar vackert där borta i eftermiddagssolen. Man önskar nästan att vattensamlingen måtte bli kvar i fortsättningen. Det går alltså med stormsteg mot fullmogen vår.

Ute på en lägda kommer Valle Eriksson och Jonas Hansson i sällskap med några myndiga vägförvaltningsherrar. Det rör sig om en ny landsvägssträckning genom Lilltjära, en åtgärd som både vi på orten och vägtrafikanter ser fram emot med glädje. Det finns åtminstone ett par alternativ rörande den nya vägens framdragande, och det gäller givetvis att kunna gå fram med största möjliga varsamhet visavi åkerjord och annan värdefull mark. Huvudsaken är dock att få bort den nuvarande karusellslingan, som kanske är allra livsfarligast invid skolans tomt. Vi får väl återkomma i ämnet.

På påskafton lär en tandläkare ha varit synlig i våra trakter. Var och en förstår betydelsen därav. Vi trodde nämligen släktet var utdött. Och nu håller vi mitt i all tandvärk tummarna, mumlande böner, att vederbörande måtte hörsamma kallelsen hit till Hanebo. Vi lovar att bli de allra tåligaste patienter. Utan klagan skola vi utstå de hårdaste prövningar i stolen. Vi lovar allt, bara vi får hjälp i tandnöden, garanterar undertecknad med "sockerbagarkaries" och annat elände i munhålan.

Ingvar

Gåvor till Hembygdsföreningen 2011

- Tomas Frid har skänkt fotoalbum och fotografier med motiv från Hanebo och i synnerhet Sibo.
- Birgitta Årnfelt-Lagerhäll har skänkt en tavla med motiv från Linskäkten i Svedja.
- Fredrik Skoglund har skänkt en sponthyvel.
- Lars Engman har skänkt en stenstolpe till flaggstången på Säfstorpet, Kjell Björklin bjöd på borrningen.
- Spännare Maskin AB har skänkt en avloppstank till toaletten på Hembygdsgården.
- Anders Olsson har skänkt toalettstolen till Hembygdsgården.
- Roland Jonsson har skänkt en komplett sats Lapp-Glid.
- Sven Gunnar Larsson och Inge Näslund har skänkt en väl använd burk Lapp-Glid i pappburk.
- Erland Eriksson har skänkt ett antal pärmar med Haneboforskning.
- Åke Larskog har skänkt en modell av Säfstorpet.

Hembygdsföreningen tackar för alla fina gåvor

Har du något som du tror passar i Hembygdsföreningens samlingar vänd dig till Stefan Nordgaard när det gäller redskap, möbler, verktyg mm. Ingrid Lindblom när det gäller textilier, dräkter o. dyl. och Olle Andersson när det gäller gamla handlingar, foton mm. Vi reserverar oss för att vi ibland måste säga nej till saker som vi redan har, men var inte rädd för att fråga.

Möt Göran runt den "Palmska" kvarnen

Historiskt kan man gå tillbaka ända till 1600-talet. På en kartskiss från 1654 finns flera kvarnmärken i ån vid Hallen, ett är placerat där kvarnen finns idag. Det har troligen funnits kvarnar i dessa forsar mycket längre än så. Vid mitten av 1700-talet när Kilafors Bruks nya ägare Helena Cederström övertagit alla bruksegendomar efter modern Catharina Bröms, anläggs en hammarsmedja, som kallades Övre Hammaren, på den plats kvarnen ligger idag. År 1830 ansökte bruksherrarna i Kilafors om att få anlägga en ny kvarn, troligtvis samma kvarn som brann ner 1953. Vi har träffat Göran Palm, känd jazzmusiker och son till Viktor Palm som var mjölnare från 1936 till 1950.

Hallens öfvre Kvarn en tidig höstdag på 50-talet.

Göran Palm vid kvarnen idag. Foto: Thomas Lothström.

Den "Palmska" kvarngenerationen tog sin början 1931 när farfar Olov Viktor Palm arrenderade kvarnen från dåvarande Kilafors Jernverks A-B. Jag träffade Göran Palm i hans och Diddis härliga hem i Hertsjö för att prata lite andras och egna minnen. Görans farfar var den som startade eran av kvarnägare. Farfar som också blev predikant i missionsförsamlingen flyttade efter pappas övertagande till Härnebo kvarn i Holmsveden. Göran berättar att han har många minnen från den tid när pappa Viktor tagit över som mjölnare alltså åren 1936 till 1950.
Han har också en del material kvar från pappa med berättelser om hur kvarnen utvecklades under dom år pappa Viktor brukade den.

Så här skriver pappa Viktor själv 1988 om utvecklingen av kvarnen under de här åren:

" Undertecknad som var arrendator av Hallens kvarn tidigare kommer ihåg att kvarnen byggdes om 1936 när det gäller maskinellt. Bolaget (Kilafors Jernverk) stod för kostnaderna av nya turbiner. Maskinerna i kvarnen bland annat vetevalsen bekostades av mig. I anslutning till kvarnen fanns en generator där jag levererade elström till 20 hushåll i närheten. Elström alltså endast för belysning.

Kvarnen drevs enbart med vattenkraft fram till 1943 då jag på grund av vattenbrist måste bekosta elektrifiering av kvarnen. Vattenbristen berodde i huvudsak på alla skogsdikningar. Jag betalade då till kraftförvaltningen i Bergvik 500 kr för framdragande av elledning till kvarnen. Vidare var jag till Edsbyns Elverk och köpte motorer.

Sedan drev jag kvarnen fram till år 1951 då jag på läkares inrådan måste sluta som mjölnare".

Kvarn och lantbruk i Hallen

Pappa Viktor slet i kvarnen och mamma Margit skötte om Göran som föddes 1936 - samma år som pappa Viktor tog

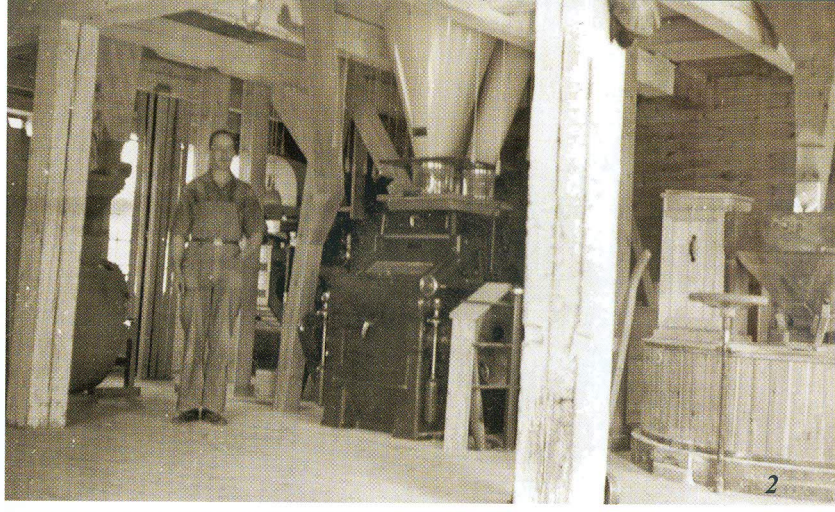

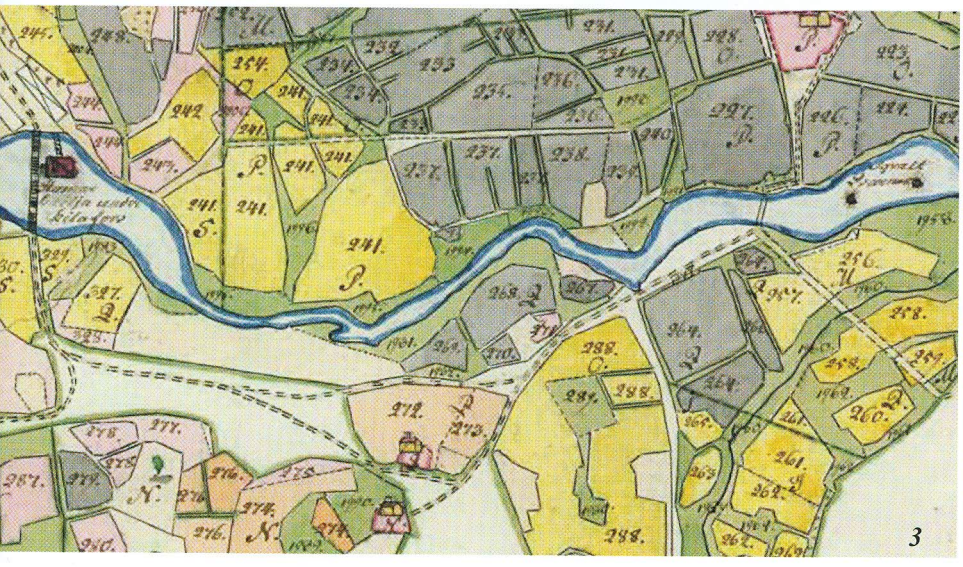

1. Den sorgligt nedbrunna kvarnen 1953.

2. Pappa Viktor i kvarnen.

3. Storskifteskartan från 1776. Här ser man Hammarsmedjan och två skvaltkvarnar nedströms. Det som är benämnt skvaltkvarnar kan vara linskäktar som fanns på denna plats.

4. Kunder vid kvarnen i väntan på leverans.

över kvarnarrendet efter sin far. Familjen hade förutom kvarnen också ett litet jordbruk med häst och kor och grisar på gården som Mamma Margit fick ta stor del av ansvaret för. Göran började skolan i Löten och gick där i två år och gick sedan två år i Bofara skola och sedan två år i Västansjö. Görans minnen från de tidigaste åren handlar mycket om härligt metande i ån och i Bofarasjön med kompisarna.

För att inte tala om surströmmingsskivorna vid kvarnen några år. Eller hur det kändes att vara förankrad i ett rep för att förhindra att Göran ramlade ner i den "Palmska" dammen vid kvarnen.

Det var ju inte bara kvarn och jordbruk hemma...

Musiken kom tidigt in i Görans liv. Båda föräldrarna var medlemmar i Hanebo kyrkokör och pappa Viktor spelade fiol både mycket och bra. Bra jordmån för att sonen Göran skulle inleda en musikalisk karriär när han fick sitt första dragspel i sjuårsåldern. Han nämner att han och kompisen Rolf Härdin kånkade på dragspelsväskorna till musikhandlaren Holger Larsson i Bollnäs som också undervisade i Hagströms Musikskola i gamla Folkets Hus i Kilafors. Men det var inte bara musikskola för Göran. 1949-1950 gick han realskolan i Söderhamn som han kunde komma till med rälsbuss mellan Kilafors och Söderhamn.

Viktors kvarnarbete blev till sist för mycket för hans knän

Pappa Viktor fick till sist avsluta arrendet av Hallens övre kvarn och hela familjen flyttade till Domnarvet och järnverket år 1951 för att sedan återvända till Kilafors år 1954 då pappa Viktor fick en förfrågan från disponenten Norinder om att återvända dels som rådgivare inför utvecklingen av kvarnen men också för att bli maskinist på Kilafors bruk.

Göran själv jobbade på posten från 1956 till 1970 då han utbildade sig till musiklärare, ett jobb han sedan haft till sin pension.

Musiken har fyllt Görans liv

De flesta av oss Hanebobor har väl stött på Görans musicerande genom åren. En del kommer kanske ihåg Göran Palms sextett under åren 1954-55. Med premiär i Lilltjära ordenshus och andra spelningen på Lövudden i Herte och mycket mera. Men resten av Görans musicerande är en annan historia.

Text: Hasse Hellman

Foto: Thomas Lothström och Privat

1

2

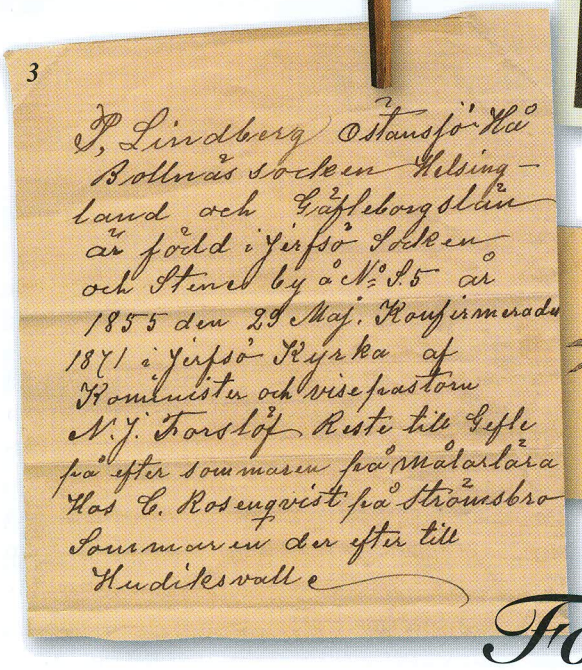

3

P. Lindberg Östansjö Hå
Bollnäs socken Helsing-
land och Gäfleborgslän
är född i Jerfsö Socken
och Stene by å N:o S.5 år
1855 den 29 Maj. Konfirmerades
1871 i Jerfsö Kyrka af
Kommister och vise pastorn
N. J. Forslöf Reste till Gefle
på efter sommaren på Målarlära
Hos C. Rosenqvist på Strömsbro
Sommaren der efter till
Hudiksvall

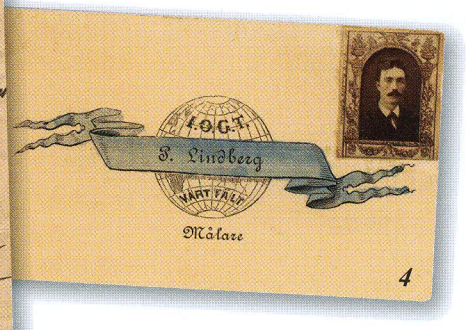

4

1. Per Lindbergs egentillverkade kamera. Foto: Håkan Larsson.

2. Per Lindberg på den cykel som han använde för sina färder runt i bygderna. Foto: Anna Lindberg.

3. Per Lindbergs egen handstil.

4. Visitkort Per Lindberg

Fotografen
Per Lindberg
i Östansjö

1. Annas gitarr. Foto: Olle Andersson.

2. Byberget, Östansjö. Fr v. Anna Lindberg med döttrarna Ester och Elvira. De tre övriga okända. Gitarren hade Anna tillverkat. I bakgrunden syns bl.a. tröskladan som finns kvar än idag. Foto: Per Lindberg.

3. Anna Lindberg i ateljén. Notera nederkanten av kortet. Foto: Per Lindberg

Kolaren Per Östlin med fru Anna och deras åtta barn flyttade 1857 från Östansjö till Tönsen. Äldst i barnaskaran var Kerstin – född 1834. 1871 fick hon dottern Anna. Som ung tog Anna jobb som bondpiga vid en av gårdarna i Östansjö, byn vilken hennes morfar och mormor en gång flyttat ifrån. 1885 kom Per Lindberg från Järvsö till Utomherten. Per hade florerat runt i Hanebo med omnejd tidigare. Nu var han åter i bygden för att bl.a. göra sina väggmålningar och nu träffade han sin blivande hustru. Tycke uppstod mellan de två och fyra år senare blev det giftermål. De köpte huset på Berget i Östansjö av Jon Jonsson vilken även han ursprungligen kom från Järvsö. Per och Jon var bekanta med varandra sedan tidigare. Per och Anna fick fyra barn. Viktor – blev bara en månad gammal, Per, Ester och Elvira. De adopterade även en dotter – Ingrid Falk.

På Berget byggdes en snickarverkstad. Tillsammans snickrades det mängder av olika möbler och alla möblerna till hemmet tillverkades av det gemensamma paret. Stolar, bord, skänkar och blombord var eftertraktade och såldes till många intresserade. Anna var mycket skicklig i träsvarvning. Hon svarvade t ex stolparna till altarringen i Hällbo kapell. Gjorde även borstar och vackra träräfsor.

Anna var musikalisk. Spelade orgel och gitarr som hon tillverkat själv. Denna mångkunniga kvinna var allmänt kallad "Anna på Berget". Hon skötte hushållet och kreaturen, två kor och några getter. Då de själva inte hade någon jord arrenderades någon äga av bönderna mot arbetsbyte för att få foder åt kreaturen. Anna hjälpte ofta till i granngårdarna med allt möjligt, händig och tilltagsen som hon var. Hon var mycket skicklig i att baka tunnbröd av korn- och ärtmjöl och anlitades ofta i bondgårdarna vid storbak.

Per var till yrket främst målare men även möbelsnickare. Sommaren 1871 gick han målarskola hos C. Rosenqvist i Strömsbro. Han målade många kyrkkors utan någon nämnvärd säkerhetsutrustning, vig som han var och orädd för höjder.
Altartavlan i Hällbo kapell, väggmålningar i bönhusen i Växbo och Hertsjö och gamla ordenshuset i Hå är några exempel på Pers konstnärliga måleri. Därutöver besökte Per många gårdar i grannbyarna och smyckade väggarna med sitt måleri. Idag är många av husen rivna men finns kvar i Pers värdefulla bildskatt.
Tre kompanjoner bildade en "liten industri" i Östansjö. Där gjordes bl.a. slädar, trillor och jiggar. Erik Östlund snickrade, Lars Näslund smidde och Per målade.

Fotografering var dock Pers stora hobby och 1880 började han dokumentera med sin kamera. Han förevigade händelser och människor i vardag och fest. En förebild var O. G. Sandlin från Järvsö.
Till en början var det inte med en vanlig kamera han fotograferade utan med en ritkamera. Längst bak på lådkameran var det ett vanligt glas med ett transparant papper som bilden (motivet) belyste. Sedan fylldes papperet i med blyertspenna. Därefter tog Per hem papperet och färglade. 1890 tillverkade Per en ny kamera. Till en början, under en kort period, blev det plåtbilder följt av glasplåtar.

Ateljén. Okänt folk. Notera ljusinsläppet från taket och väggen. Foto: Per Lindberg.

Lindbergs på Berget, Östansjö, 1900. Längst t.v. syns uthuset efter torpet. T.h. ses utbyggnaden på ladan som användes som ateljé. Lägg märke till öppningarna i taket och i väggen för ljusinsläpp. Foto: Per Lindberg.

Kameran fanns alltid med när Per cyklade runt i Utomhertenbygden, på sin cykel som han var mäkta stolt över. Det var ingen svårighet att på långt avstånd känna igen Lindberg när han kom sävligt åkande fram på vägen. Hans framåtlutande ställning och cykeln var så typisk.

Det blev också många motiv från Hanebo men även från Växbo och sin barndomsbygd Järvsö. Kamerorna byggde han själv och köpte till objektiven och linserna. 1895 kostade ett objektiv från Tyskland 50:-. Vid den tiden var det drygt två månadslöner för en arbetare. Fotokunskaperna hämtades in från böcker som "fotografiska artiklar från Numa Peterson" – Stockholm, 1894 och "F.W. Hasselblad & Co – Göteborg", 1895. Där stod allt om fotovätskor, papper, teknik etc.

Per iordningställde en egen ateljé i anslutning till en utbyggnad, med höj- och sänkbart golv. Ateljén användes flitigt vid barnporträtt och en hel del andra beställningsjobb. Folk kom

Okänd pojke. Vid ateljéfotograferandet använde Per bakgrunder som han tillverkat själv i form av rullgardiner, detta oavsett om bilderna togs utom- eller inomhus. Den fint svarvade stolen är av Lindbergs egen tillverkning. Bilderna beskars till vackra s.k. visitkort. Foto: Per Lindberg

till Per för att bli fotograferade. Den något tystlåtne och lite blyge Lindberg var även tidig med visitkort, vilka kostade 1 kr/styck. På en del av bilderna står det just "Visitfotografi". Själv stod han i en skrubb som var mörk så han slapp använda skynke. Bak i ateljén fanns det rullgardiner med olika bakgrunder. Taket var monterbart och kunde tas bort för att få in ljus. Ibland användes blixt (magnesium).

Som den tusenkonstnär han var, bestod snickeriet av många egentillverkade hyvlar i olika modeller.
Många av sina fotografier glasade Per själv in i de tavelramar han skapade i sin egen verkstad.
Minst 3 000 bilder tog Per med sina tre kameror som han sedan framkallade i sin förstoringsapparat som han konstruerat på egen hand.

Fotograferandet avtog ca: 1926-27. Den fåordige Järvsösonen med den spröda och späda rösten, tusenkonstnären och målarmästaren Per Lindberg, avled 1934. Han är begravd i Bollnäs.

Spegel tillverkad i samarbete av Per och Anna. Arne "Kröka" Andersson som syns i spegeln, tänker tillbaks hur det en gång i tiden var på gården vid Lindbergs på Berget i Östansjö. Foto: Håkan Larsson

Färgars i Norrfly. Ladan t h. är den enda byggnaden som finns kvar idag. Foto: Per Lindberg.

Flottning vid Kvarndammen i Knisselbo. Kvarnen byggdes 1860-62. Smedjan syns t v. Mjölnargården brann ca: 1894. Foto: Per Lindberg.

Höbärgning på Östlins åkern i Östansjö 1894. Okänt folk. Foto: Per Lindberg.

Per lämnade efter sig en ovärderlig bildskatt, någonting stort som ger en bild (eller många bilder) av hur vår bygd såg ut i slutet av 1800- och i början av 1900-talet. Och som det heter "en bild säger mer än tusen ord".

Glasplåtarna och kamerorna fanns kvar på gården i Östansjö till Annas bortgång 1944, då de hamnade hos sonen Per i Hällbo.
Bilderna togs sedermera till Länsmuseet i Gävle där de kopierades (två kopior av varje plåt). Glasplåtarna och en kopia av bilderna förvarades därefter i ordenshuset i Hå. Allt gick till spillo när ordenshuset brann ned till grunden en julkväll i början på 1980-talet. Tur i oturen att det fanns en kopia vid Länsmuseet. Tyvärr försvann många bilder av olika skäl utan att bli kopierade.
Ett enormt arbete har genomförts under en längre period för att skanna av Pers bilder för att sedan lagras på CD-rom. Därefter följde ett mäktigt detektivarbete att identifiera bilderna. Många av motiven har katalogiserats med namn på miljöer, platser och personnamn.

Ett sort tack till Arne "Kröka" Andersson i Herte som bistått med information och bilder till artikeln.
Per Lindberg var Arnes farmor Elviras far.

Per Lindberg	f 29/5 1855 – d 22/3 1934
Anna Lindberg	f 22/3 1871 – d 7/5 1944

Text Håkan Larsson

Efterlysning

Arne Andersson vet att det finns flera bilder efter Per Lindberg.

Känner du till några, kontakta Arne 0278-330 49

Altartavlan i Hällbo Kapell som Per Lindberg målade har delvis förstörts, endast den övre delen av den finns bevarad i tornet. Man känner igen pelarna som återkommer i de bakgrunder Per använde i sin atelje. Foto: Olle Andersson

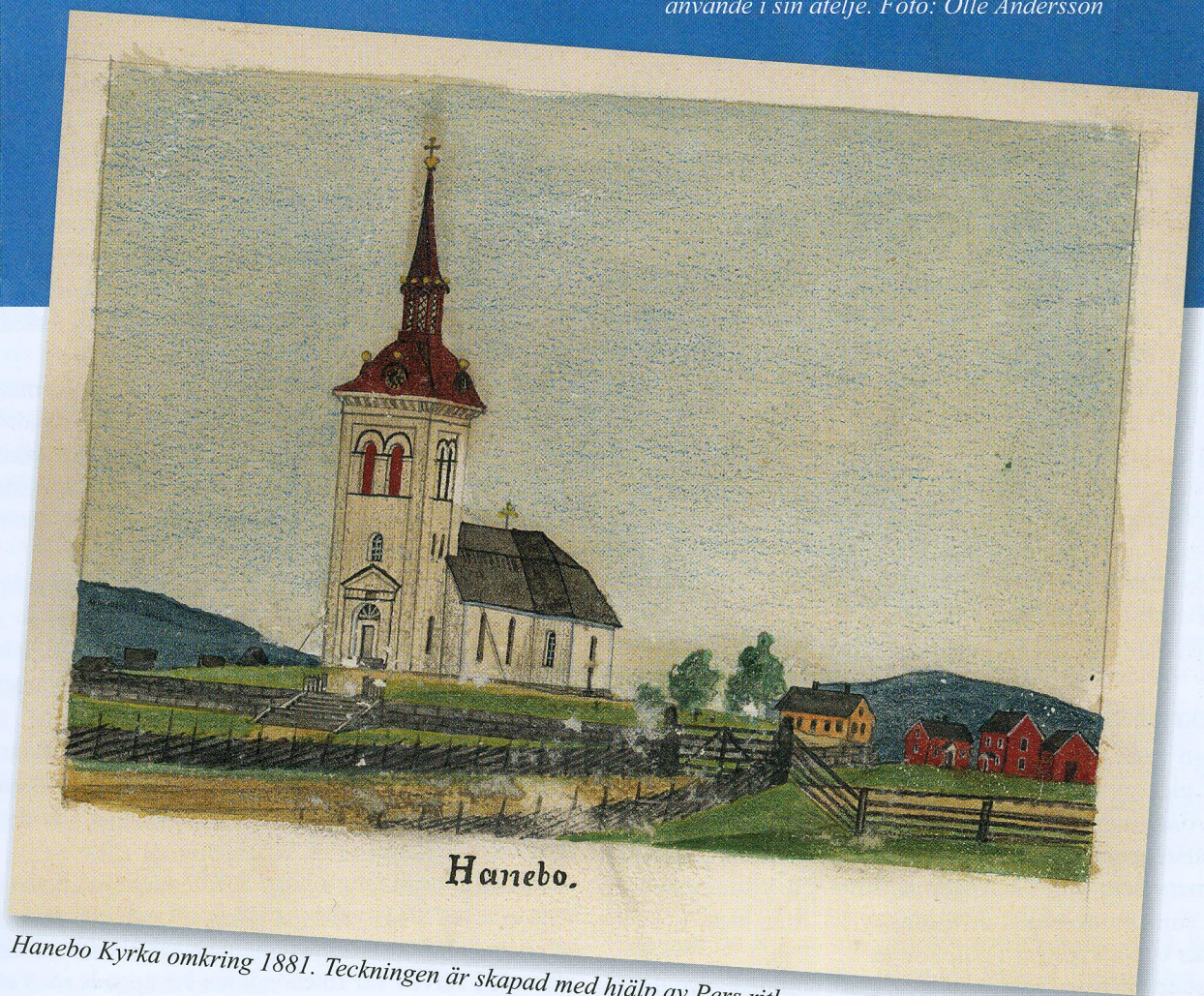

Hanebo Kyrka omkring 1881. Teckningen är skapad med hjälp av Pers ritkamera. Teckning: Per Lindberg.

Roteböndernas uppror

Uttrycket "envis hälsing" är inget nytt talesätt om man ser tillbaka i tiden. Fogdars och myndigheters sätt att undertrycka folket och bestämma utan att höra allmogens åsikter, har retat befolkningen i sekler, berättar Ingemund Lund.

Händelser som inträffade år 1743 och som hade sin grund i det försmädliga och dåligt skötta fälttåget mot ryssarna åren 1741-42, kan Ingemund genom sin forskning förmedla till oss läsare.

Bakgrund

Hattpartiet och kung Fredrik I krigade mot ryssarna i Finland, men den svenska armén var dåligt rustad och illa förberedd. Många soldater dog i Pernå i södra Finland vintern 1741-42, inte på grund av strider utan av fältsjuka (samlingsnamn på hemska infektioner som drabbade krigsfolk såväl till lands som till sjöss). Resterande manskap fraktades efter kapitulationen över Bottenhavet hem till Sverige i s.k. manskapsprånmar. Åtskilliga dog under den stormiga överfarten, svårt sjuka som de var. I Uppsala lät man inrätta ett sjukläger. Många, som trots allt klarat den påfrestande resan över havet, avled där strax efter hemkomsten.

Sättet, som det här kriget skötts på, väckte förbittring. Främst i Dalarna och Hälsingland, vars regementen nästan slagits ut av den beryktade sjukdomen. Socknarna förlorade de flesta av sina verksamma soldater, män i sina bästa år. Många efterlämnade hustru och barn.

Om manskapet hade fått dö i strid, försvarande sitt land, hade det känts bättre än att få duka under av sjukdom och brist på mat och kläder.

Även om Hanebo förlorade många av sina soldater dessa år, återvände faktiskt en hel del till hemsocknen. Av dem som överlevde kan vi nämna Jonas Tjärrman (1700-1773), Acktjära, Olof Granberg (1700-1754), Granbo, samt Johan Travare (1721-1798), Kvarnböle.

Men manskapet skulle snart komma att inkallas igen.

Nyrekrytering

Vintern 1743 pågick fredsförhandlingar med ryssarna. Samtidigt gick ett rykte om att ryssarna förberedde en invasion från Åland upp till Västerbottenskusten. Ryktet sade vidare att Dalaregementet och Hälsingarna skulle ställas på krigsfot och marschera upp till Ångermanland och Västerbotten för att ta emot en eventuell invasionsstyrka. Man hade 1721 års bränder och härjningar i gott minne.

Rotarna hade nu rekryterat nya, ännu outbildade ynglingar som ersättare för de förlorade soldaterna. Samtidigt var oron stor för att man skulle bli utan försvarare på hemmafronten om man skickade bort sina soldater. Dessutom litade man inte på försvarsledningen. Kanske skulle soldaterna återigen skeppas ut på de eländiga pråmarna. Med olyckor och umbäranden som följd.

Upprorsstämning

Det jäste nu ordentligt bland allmogen i Dalarna och Hälsingland. Det resulterade i att två av de mera kända sockenmännen i Järvsö, Anders Persson i Öje och Olof Persson i Fjärdsäter samt Lars Ersson från Ljusdal tillsammans med Delsbo och Bjuråkers sockenmän skickade två förhandlare till morakarlarna i "Siljansdalarna" för underhandlingar om situationen.

Den 27 januari 1743 sändes brev till sockenmännen i södra Hälsingland där man inbjöd till ett stormöte i Järvsö den 5 februari. Man beräknade att vid den tidpunkten skulle de två ombuden ha kommit tillbaka med dalkarlarnas synpunkter. Vid mötet beslutade man att följa överenskommelsen med dalmasarna och hindra "soldaternas utmarscherande".

Masarna kom senare, i juni 1743, att demonstrera sitt missnöje med hattpartiet genom att tåga till Stockholm och protestera. Den händelsen har gått till historien som Dalaupproret eller Stora daldansen.

Ett nytt möte hölls i början av april där man finslipade planerna. Man var ännu sams om tagen. I mitten av månaden kom så den order man väntat på. Soldaterna skulle kompanivis inställa sig på sina samlingsplatser för avmarsch den 19 april!

När den dagen kom följde respektive rotebönder med till Arbrå, som var samlingsplats för Hanebo- och Segerstasoldaterna. Bland Hanebosoldaterna återfinner vi Tjärrman, Granberg och Travare.

Efter uppställning rusade rotebönderna in bland soldatleden och tog sina soldater med gevär och allt med sig för att återvända till hemsocknen. Samma sak skedde i Delsbo och i Järvsö. I Järvsö var rotebönderna beväpnade med störar och våldförde sig på befälen, som kommenderade fälld bajonett.

Ändrad inställning

En av initiativtagarna till upproret, den tidigare så säkre Anders Persson i Järvsö, kom till Arbrå och talade sig nu varm för att soldaterna skulle lyda order. Även ledarna för Alfta och Bollnäs kompanier började vackla i sin tidigare inställning och fick så småningom de andra att falla till föga.

Denna ändrade inställning hade främst major Reinhold Fock som upphovsman. Han hade vid möten i Delsbo och Järvsö, med diplomati och övertalning, lovat bönderna att de skulle gå fria från straff för uppvigling om man lydde order. Följden blev, att de kompanier som vägrat, tog reson och marscherade norrut, där de anslöt sig till resten av regementet, som redan hunnit till Sundsvall.

Rymning

Under marschen till Ångermanland rymde sjutton soldater från regementet. Tretton av dem återkom i augusti till sina hemsocknar och inställde sig frivilligt till Slottshäktet i Gävle. Som förklaring till sin flykt uppgav de att de blivit förledda av korpral Tunman, som själv rymt till Norge. Han hade påstått att manskapet skulle överföras till Ryssland i de gamla manskapspråmarna. De soldater som överlevt hemfärden från Finland året innan, mindes dessa med fasa.

Det blev nu ståndsrätt med soldaterna, varvid alla dömdes till döden. Kungl. Majt gav dock pardon och efter att ha svurit Fanan och Konungen sin trohet fick de i nåder återgå till Hälsinge regemente uppe i Ångermanland. Något samråd med rotebönderna i samband med flykten kunde inte beläggas.

Bland de rymlingar som blev benådade och återvände till regementet fanns Hanebosoldaterna Jonas Tjärrman, Olof Granberg och Johan Travare.

Böneskrift

Högsta militära ledningen i Stockholm företog under våren 1743 en utredning om upproret och förloppet av händelserna i Hälsingland. Rotebönderna ingav nu en böneskrift till landshövding Odelström. I den erkände de sina brott och hemställde om eftergift. Kungl. Majt beslöt den 13 maj "att af nåd och gunst från straff förskona". Istället skulle en allvarlig erinran uppläsas från predikstolarna.

I sin böneskrift hade rotebönderna som skäl för sina handlingar antytt att de blivit förledda av ryktesspridare. Landshövding Odelström fick nu order om att efterspana dessa ryktesspridare i länet.

Ryssen kommer

Under tiden som Hälsinge Regemente befann sig i Ångermanland, hände dramatiska saker på hemmaplan. Den 15 juni fick länets landshövding Erik Odelström genom expressbud underrättelse om att den ryska flottan befann sig utanför Hangö i Finland och att tjugo ryska galärer hade passerat utanför Åland. Man förmodade att deras avsikt var att härja utefter den svenska kusten från Gävle och norrut. Landshövdingen gav genast lotsarna order om att ta ner alla sjömärken och annat som kunde vägleda fienden, samt att själva hålla sig undan under stor uppmärksamhet.

Dagarna före midsommar mottog John Wikman, kronofogde i Södra Hälsinglands Fögderi, order om att underrätta allmänheten. Man förväntades göra gemensamt motstånd, samlas i grupper försedda med de vapen man kunde åstadkomma. Allt i syfte att mota fienden direkt efter kusten.

Kompanierna samlades på Arbrå kompanis samlingsplats vid Fagernäs i Norränge. Foto: Olle Andersson

Farhågorna för ett fientligt anfall hade under tiden spridits såväl genom brev från böndernas fullmäktige i riksdagen som genom underrättelser att borgerskapet i Söderhamn flyttat ut ur staden med stora delar av sina tillhörigheter.

Bönder på krigsstigen

En budkavle, undertecknad av den tidigare kände Anders Persson i Öje och andra Järvsöbönder samt bönder i Ljusdal, Färila, Arbrå och Undersvik, utgick igen till de södra socknarna i landskapet. Samtliga sockenmän uppmanades att den 25 juni infinna sig i Söderhamn. Där skulle man ta tillvara de vapen som fanns i gevärsfaktoriets vapenförråd, vilket man annars trodde skulle falla i ryssarnas händer.

Utan att invänta sockenmännen från norrsocknarna begav sig sockenmännen i Söderala, Mo, Rengsjö, Hanebo och Bollnäs genast iväg till Söderhamn, dit de anlände den 22 juni. Vid framkomsten fick man meddelande om att det i Åbo slutits fred med ryssarna. Så snart kommunikén upplästs på torget i Söderhamn sändes en kurir för att möta sockenmännen från norrsocknarna, Segersta, Arbrå och Undersvik. När de fick höra om fredsuppgörelsen vände de hem igen.

Det var med blandade känslor som de bönder, som redan var i Söderhamn, mottog meddelandet om fred. Men de förhöll sig lugna och tycktes vara beredda på att återvända hem de också.

Borgerskapets plan

Ryssarna var inte att lita på, resonerade borgerskapet. Kanske skulle staden, trots den påstådda freden, inom några dagar vara utbränd. Kunde man inte utrusta allmogen med vapen

Rustkammaren som den ser ut idag. Den byggdes ungefär1722-1726 efter det att ryssarna hade bränt hela faktoriet med rustkammare 1721. Byggnaden ligger på sin ursprungliga plats, Rustkammaregatan 2. Foto: Olle Andersson.

nu när den ändå var här? En bondehär skulle kunna utgöra ett skydd.

Bönderna undfägnades med några ankare brännvin och åtskilliga tunnor dricka. Allmogen delade borgerskapets uppfattning om ryssarna. De var inte att lita på. Man mindes år 1721, då hade ryssarna varit ända framme vid Segersta.

Nu började man tänka i andra banor. Vore det inte bra att medan man ändå var här, förse sig med gevär och ammunition?

– Hit med kronnyckeln till vapenförrådet, rustmästare, skränade mannarna.

Men rustmästaren hade i ett tidigt skede tagit till flykten och gömt sig i staden.

Vapenförrådet länsas

Nu trädde två av roteböndernа fram, bonden Anders Nilsson, Sörfly nr: 6 och Per Olsson, Florhed. Båda hade under vårvintern varit ombud vid mötena i Järvsö. Anders Nilsson var välkänd i Hanebo med omnejd, han var bl.a. byålderman, kyrkvärd och förtroendeman. Dessutom var han utrustad med en kropp och styrka av ovanliga mått. Många var de historier som cirkulerade i hemtrakten.

Här stod han nu framför sina mannar likt en gammal vikingahövding, med ölskum i det yviga skägget.

– Hit med nyckeln, annars springer jag genom dörren, ropade han till hopen av stadsbor, som samlats som åskådare. Ingen vågade tala om att rustmästaren hade gömt sig.

Nu rann humöret till på den annars så fridsamme Sörflybonden. Han tog sats och tryckte till dörren, som bågnade, men höll.

– Hit med en stock, röt han till de andra.

Två stadiga mannar, bönder från Sörfly och Kvarnböle, fick med hjälp av några ungdomar fram en grov planka. Med den gick man till angrepp mot dörren, som rämnade så att flisorna yrde.

Inne i vapenförrådet delade man ut de gamla gevär som fanns där. Man fördelade efter bynummer, så att de som inte var närvarnade också skulle få sin andel. Man lade även undan Segerstas andel, som avhämtades den 25 juni av sockenskrivaren och två medhjälpare.

Tillsammans lade bönderna beslag på 521 gamla musköter, 25 gamla muskötpipor och 509 bajonetter,

Rättsligt efterspel

Sedan farhågorna om en rysk invasion lagt sig, kom order om att återlämna vapnen. Detta skedde inte utan motsträvighet. Bollnäs, Hanebo och Segersta vägrade i det längsta. Man påstod att man betalt dem redan år 1718, något som kronan vägrade erkänna.

Arméledningen satte återigen igång en utredning, nu om

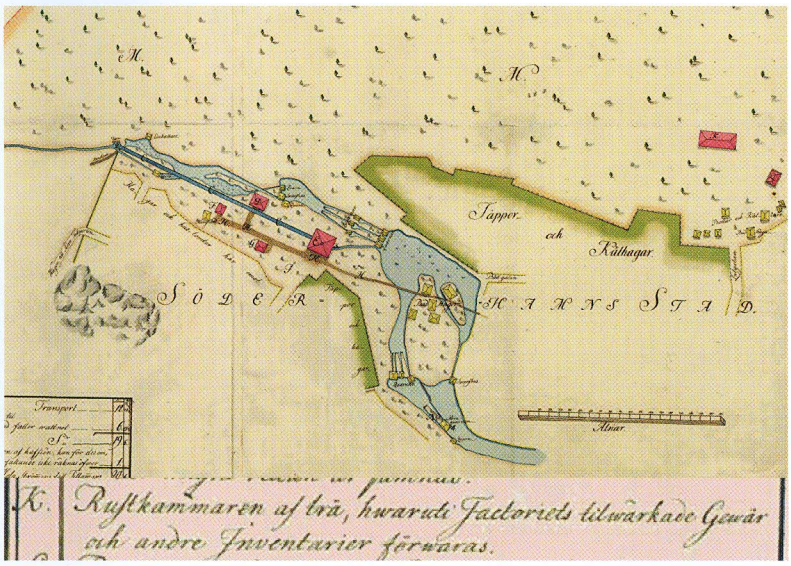

Karta över gevärsfaktoriet från 1849. Den större av de röda byggnaderna till höger på kartan är Rustkammaren. De byggnader som syns till vänster är själva faktoriet med borrhuset som den större byggnaden. Detta borrhus uppfördes 1748 efter ritningar av Christoffer Polhem. Huset är idag museum.

händelserna i Söderhamn. Den 15 augusti hölls sammanträde i Rengsjö länsmansgård under ledning av landshövding Odelström med bisittarna Huss och Stillman samt fyra magistratspersoner. Den 26 augusti avkunnades domen.

Beträffande marschen till Söderhamn så gjordes den i vällovligt syfte, sedan order från kronans betjäning kommit bönderna till del. Men för övervåldet på Kronans rustkammare fick alla som deltagit en varning.

Endast Anders Nilsson "som med våld sökt stöta in dörren" fick sexton dagars fängelse på vatten och bröd på stillot* i Gävle.

Anders Persson från Öje i Järvsö och de åtta bönder, som undertecknat och avsänt budkavlen till de södra hälsingesocknarna dömdes alla skyldiga "att med sexton respektive fyra dagars vatten och bröd-straff umgälla detta tilltag".

Text: Ingemund Lund

Källor:
Helsinglands Fornminnessällskaps årsskrift 1901
Utdrag ur Gäfle landskanslis handlingar
Uppsats av J. Selggren 1901
Soldatrullor Helsinge Regemente
Husförhörslängder i Hanebo

**Stillo = slanguttryck för fängelse, arrestlokal*

Klass 1 och 2, Lilltjära skola 1948

Stående fr. v: *Maud Larsson, Marianne Hansson, Margot Forsberg, Kerstin Eriksson, Siv Larsson, Inger Frid, Eivor Svensson, Harriet Källström, Birgitta (Gittan) Svedlund, Laila Johansson, Birgitta (Karin) Hansson, Anita Larsson, Anita Björk, Anna-Greta Skoglund.* ***Knästående fr. v:*** *Åke Nilsson, Bo Zetterkvist.* ***Sittande fr. v:*** *Sven Karlsson, Bo Källström, Bo Hansson, Jan Larsson, Olle Säll, Kjell Malander, Börje Larsson, Ingvar Nord, Ulf Persson.* ***Lärare:*** *Edith Ström Pettersson.*

När ambulansen kom till Byn...

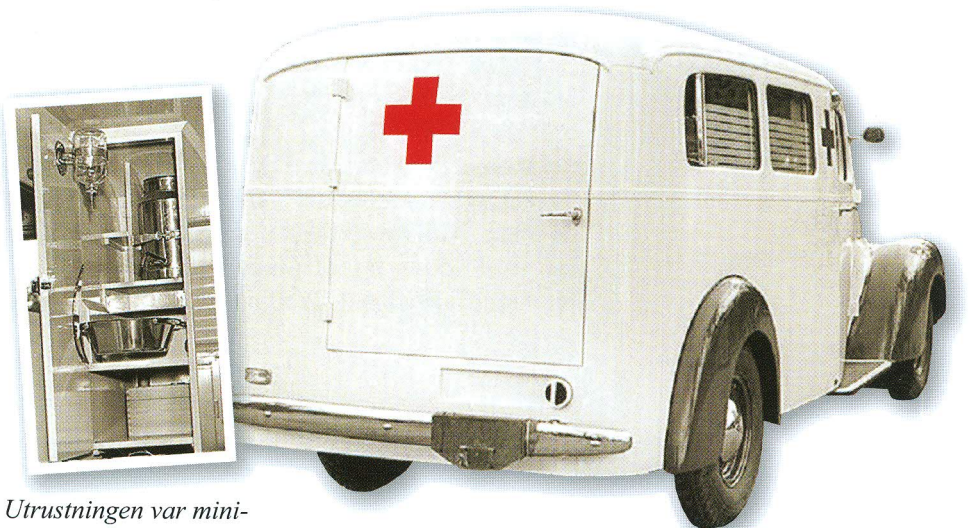

Utrustningen var minimal. Vattenkruka och handfat för tvättning.

Volvo tillverkade många ambulanser av denna modell.

Vi skriver maj månad 1954. För första gången kom en ambulans att vara stationerad i Kilafors.
Röda korset i Hanebo hade året innan startat en insamling för att få ihop pengar till en ambulans som skulle kunna betjäna socknen.

Så här började det

Landsfiskalen Simeon Ohlssons stora önskan om att skaffa en ambulans till socknen fick riktig fart först i samband med hans begravning. Enligt hans önskan tillsköts pengar istället för kransar och blommor till insamling för en ambulans vilket blev starten på en insamling som Röda Korsets nye ordförande ingenjören Tegelström satte fart på. En insamling där också köpmannen Johan Nordlander bidrog med 5000 kronor, Skogens kol med hela 10.000, Kilafors jernverk 1000, Kilafors skogsbolag 1000, inspektorn Axel Shedin 1000 och trävarupatronen Evald Larsson skänkte 1000 kronor för inköp av en ambulans till socknen. Ordförande Tegelström kunde till sist med andra enskilda givare räkna in 21.600 kronor för inköp av en ny Volvoambulans som byggdes av Bröderna Edlunds karosserifabrik i Överhärde. Ambulansen levererades till Hanebo socken under våren 1954 och man hade godtagit ett anbud från Kilafors Taxi att sköta ambulanstransporterna.

Kurt Pettersson och Sven Edling minns tillbaka på ambulanstiden.

Det blev fyra taxiförare som turades om att köra ambulanstransporterna

Vi träffade Sven Edling som började köra taxi redan 1952 till 1960. Det var nästan alltid ensamkörningar som gällde. Alltså att hämta och leverera patienten till Bollnäs sjukhus. Det fanns en bår i ambulansen och den enda extrautrustning som fanns var ett handfat och en vattenkruka för tvättning i ett skåp i bårhytten.

Vid någon enstaka gång var också distriksköterskan Syster Karin med under transporten.

Sven kommer också ihåg Granboolyckan den 29 april 1956 då expresståget Nordpilen spårade ur med två döda och 25 skadade som resultat och då man förutom ambulansen fick rekvirera alla lokala taxibilar och ambulanser som fanns att tillgå för att få folk till sjukhuset i Bollnäs.

Petterssons åkeri tog över ambulansen från Kilafors Taxi 1957

Vi fick också träffa Kurt Pettersson som var en av dom som körde ambulansen efter övertagandet 1957. Han kommer ihåg att ersättningen för att köra ambulansen blev 500 kronor per år och att Hanebo kommun också stod för reparations- och underhållskostnader och skatt och försäkring. Någon gång i mitten av 1960-talet övertog Bollnäs taxi ansvaret för ambulansinsatserna. Kurt kommer ihåg att Petterssons innan anbudstiden gick ut hade beställt en Mercedesambulans, något som fick avbeställas när ansvaret gick över till Bollnäs taxi. Han kommer också ihåg att Ambulansen var utrustad med en reservbår i en låda i kupén och en liten sittbänk. Inredningen var av masonit på insidan utom i taket där det mellan träspant var sträckt grovt impregnerat tyg.

Bilparken hos Petterssons Åkeri.

14-5 Fin gåva till Hanebo 1956

Nu har Hanebo kommun fått den ambulans som man länge väntat på och behövt. Ja, kommunen har inte mottagit den ännu, men Röda korset, som skaffat slantarna, kommer att överlämna det nyttiga fordonet som gåva till kommunen.

Ambulansens finansiering är rätt unik. Den började i samband med en begravning. Det var när landsfiskalen Simeon Ohlsson jordfästes. Hans stora intresse hade varit att skaffa en ambulans och enligt hans önskan tillsköts pengar i stället för kransar och blommor. Grundplåten blev 1.230 kr. Köpman Johan Nordlander tyckte det var ett behjärtansvärt ändamål och när han fyllde 70 år skänkte han på rak arm hela 5.000 kr. Röda korsets nye ordf. ingenjör Tegelström, satte fart på insamlingen, utverkade 10.000 av sitt eget generösa bolag, Skogens Kol, fick 1.000 kr. var av Kilafors Jernverk och Kilafors Skogsbolag, inspektor Axel Schedin även 1.000, trävarupatron Evald Larsson inte sämre och hans barn och det bolag de bildat 1.000 kr. Här hade nu ing. Tegelström med räntor 21.600 kronor.

Chassit skulle naturligtvis vara Volvo och på det specialchassi som Volvo bygger enkom för ambulanser har Bröderna Edlunds karosserifabrik i Överhärde gjort en ambulans där man inte utelämnat något som hör till det nyaste och nyttigaste på området.

Vagnen demonstreras i dag för Ljusnan och vi återkommer med en mera teknisk beskrivning.

Röda korset i Kilafors vill i sammanhanget passa på att via Ljusnan tacka alla givare för deras gåvor och för deras goda vilja att träda till när det varit fråga om en för kommunen verkligt stor angelägenhet.

Ambulansen i Kilafors var en stor nyhet och uppmärksammades i Ljusnan.

Ibland blev det ytterligare stöd från sjukvårdskunniga

Förutom syster Karin som nämnts tidigare deltog ibland provinsialläkare Åkerblom i vissa utryckningar. Han var bra och ställde ofta upp säger Kurt.

Men på nätterna var man nästan alltid ensam tillägger han. Han vet inte hur många nätter han burit ner äldre människor på ryggen i "Per-Albintorpen" eller i trånga hälsingegårdstrappor där inte båren gick in.

Några små minnen kommer också fram under vårt samtal. Tillexempel när två fiskare skulle ut och fiska i en tjärn en bra bit från Gopan, på sommarens hetaste dag. Det bar sig inte bättre än att när fiskarna kommit fram till tjärnen så svimmade den ene av och hans kamrat fick ta sig tillbaka den långa vägen till bilen för att åka runt och leta upp en telefon. Här fanns ju inte någon mobiltelefon minsann. När ambulansen sent omsider kom fram hade föraren och provinsialläkaren börjat bära båren den långa vägen fram mot tjärnen. Halvvägs i hettan mötte dom då den avsvimmade som återhämtat sig något och bara behövde bäras halva vägen.

Eller som den gången när en liten skåpbil körde av vägen och en person blev fastklämd och inte kunde ta sig ut. Kurts bror Gunnar tog ambulansen och gav sig till olycksplatsen bara för att finna att föraren satt svårt klämd och inte gick att få ut. Han fick vända och åka till Nyboms och rekvirera en man med skärbrännare så att man till sist kunde få loss mannen och föra honom till sjukhuset. Samtidigt larmades också läkaren Åkerblom som körde ut och gav föraren en smärtstillande spruta.

I mitten av 60-talet togs som tidigare nämnts ambulansansvaret över av Bollnäs Taxi och Haneboambulansen försvann. Ingen vi frågat tycks veta vart.

Då och nu

Då var alltså ambulansen en specialutformad bårbil för snabbast möjliga transport till närmaste sjukhus. Handfat, vatten och reservbår var den enda utrustningen i ambulanserna. I Kilafors försökte man få utrusta ambulansen med syrgas, något som blev vanligare och vanligare. Tyvärr tyckte kommunen att det blev för dyrt.

Numera är ju ambulansen en riktig rullande akutmottagning med behandling redan till det sjukhus som passar bäst och med ständig uppkoppling gentemot sjukhuset så att förberedelserna är klara när vi kommer till sjukhuset.

För riktigt brådskande fall finns ju också ambulanshelikoptrar att tillgå från Uppsala eller Östersund.

Men engagemanget och viljan att hjälpa andra det fanns hos ambulanspersonalen i stort mått förr!

Text: Ove Strömberg, Hasse Hellman
Foto: Ove Strömberg, Privat

Den 13 maj 1917

Det är 4:e söndagen efter Påsk. Bönsöndagen. Högmässotext: Joh. 17:18–23. Kanske kyrkoherde Rydberg den här dagen tar textens ord: "Jag beder att de alla må vara ett" som utgångspunkt i sin predikan. Ute i Europa rasar sedan tre år tillbaka första världskriget. Ett tiotal europeiska länder är inblandade, även USA och Japan. Finland står på randen till ett inbördeskrig. Soldater lemlästas och dör. Människor svälter och även bland civilbefolkningen är dödligheten stor.

I Ryssland störtas tsar Nikolaj II. Kvinnliga textilarbetare, missnöjda med tsaren, kriget och hungersnöden, går i februari ut i strejk. Arbetare och soldater ansluter sig till protesterna. Det kvinnliga initiativet resulterar i att några år senare antas den 8 mars som Den Internationella Kvinnodagen (den 23 februari enligt juliansk kalender) av kommunistpartier världen över.

På annat håll i Europa, i den portugisiska staden Fátima, uppenbarar sig enligt legenden jungfru Maria för tre herdebarn just den här dagen, den 13 maj. Mitt under brinnande krig påstås hon komma med ett fredsbudskap. Fred med Gud förutsätts för att stifta fred i världen.

I Bofara fyller Frida Larsson 25 år. Två av hennes bröder, Lars och Olof, de båda systrarna Anna och Jenny samt tre väninnor har grupperat sig inför fotografen, Erik Eriksson, hemmahörande i Erikjans i Västberge. Syskonen Larsson är barn till hemmansägare Lars Olsson och hans hustru Anna Vilund. Familjen bor i Innegårn i Bofara.

Bortigårn, varifrån Lars härstammar och fortfarande äger, inrymmer vid den här tidpunkten sjukstuga där difterisjuka i bygden vårdas.

Fotografering

Fattas på bilden gör Fridas bror Erik (1900-1981). Inför fotograferingen undrar nog ungdomarna var han håller hus men tröttnar på att vänta. Någon säger kanske lite otåligt:

– Vi strunter i'n, vi rader opp oss nu!

När sittningen är över och man börjar röra på sig kommer Erik.

– Nu får ni sätta er igen, säger fotografen, men Olof och Lars protesterar.

– Jo, gör dä, ber Frida, jag vill att Erik är mä på korte.

Men ingen ser ut att lyssna på henne. Olof står vid fönstret och Jenny har sprungit ut i köket. Klara och Marta sitter vid salsbordet och bläddrar i ett album. Efter ytterligare böner från födelsedagsbarnet går Erik och Lars med på att posera i soffan under porträttet av farfadern, Olof Olsson, född 1819 i Ol-Nils i Vallsänge.

Vad pratar man om den här dagen?

Det är dyrtider och matransonering. Runtom i Sverige demonstreras det mot matbristen, i många städer utbryter hungerkravaller som leder till polisingripanden. Ungdomarna har förmodligen sett bilder i tidningen på de protesterande husmödrarna som tågar mot mjölkcentralen i Stockholm, och hört föräldrarna oroa sig för myndigheternas våldsinventering av matförråden ute hos bönderna. Det finns "rapportörer"

Sittande fr.v. Brodern Lars (1898–1967), födelsedagsbarnet Frida (1892–1972), väninnan Marta Larsson, Björklunda (1895–1987), väninnan Klara Johansson, Erikjans i Löten (1892–1946) och systern Anna (1895–1958). Stående brodern Olof (1894–1926) och sittande på golvet lillasyster Jenny (1906–1981). Kvinnan som lutar huvudet mot handen är Anna Sofia Andersson (1890–1977) från Kyrkbyn.

Erik och Lars poserar i soffan under porträttet av farfadern, Olof Olsson, född 1819 i Ol-Nils i Vallsänge.

bland lokalbefolkningen. Byskolläraren som också tillhör de styrande i kommunen går under benämningen "kalvspion". Kanske Anna Sofia, som inte bor långt från järnvägen, berättar att hon brukar gå ner till stationen för att titta när invalidtågen passerar. Något som många kilaforsbor "roar" sig med.

– Invalidtåg, va är dä, frågar Jenny, som kommer bärande på en bricka med glas.

– Dä är tyska å ryska soldater som fraktas hem från krige. Dom har mist armar å ben eller lider av nån sjukdom. Häromdan var'e en som kasta sä av tåge efter Norrfly. Banvakten telefonerade så dom fick stopp på tåge i Granbo. Där bar dom ombord like, han fick åka mä till Haparanda. Så stog dä i tidningen i alla fall.

Lars nickar, han har också läst om olyckan.

– Å vet ni va jag läste mer, säger han.

Alla lystrar, för Lars är en god berättare.

– Jo, nu sitter nog Viktor Björklin å Johan Olsson i Vallsänge riktigt i klistre! Dom hade skicka iväg e järnvägsvagn mä kåda till Gävle. Till en tysk köpman. E hel vagn! Tysken tog sä för å syna en sju åtta säckar å påstog att dä va bark i säckarna. Han misstänkte att hela vagna var full mä bark.

– Du milde tid, utbrister fotografen, som håller på att plocka ihop sina pinaler. Sitter dom inne?

– Nä, svarar Lars. Dä skulle utredas mera. Dä skulle visst opp i domstol först i augusti.

– Inte tror då jag att Viktor å Johan har försökt å lura nån, säger Olof. Dom har vörte utsatt för nå jävelskap. Kådan är värd pengar, hon.

– Ja, dä är hon, håller Klara med. Hemma tar vi emot kåda. Vi förvarer säckarne i stallen. Å nu ska ni få höra, en kväll hade nåre pöjkar från Östanåa smögge sä in å tänkte ta kådan å sälja'na till skrothandlarn i Norrbyn, han betaler visst bra. Men pappa kom på dom när dom höll på å fira ut säckarne ...

– Vet ni, avbryter Frida. Ålander har sökt kapellpredikantsbefattningen i Katrineberg. Dom har stämma idag. Hoppas han får'e.

– Ålander hit och Ålander dit, skrattar Marta och Klara. Vi vet nån som har ett gott öga till predikanter, vi!

Samtalet fortgår, växlar mellan skämt och allvar.

Vad tänker dessa ungdomar om framtiden?

De har livet framför sig. Några av de unga kvinnorna kanske sömmar på hemgiften. Inom tre år ska tre av dem vara gifta. Anna Sofia gifter sig redan i januari 1918 med Bernhard Lindblom från Löten.

År 1920 gifter sig Marta med Gustav Emanuel Eriksson från Vika utanför Falun och samma år vigs Klara samman med Teodor Hansson från Flysveden. Inte kunde hon förutse att deras brudkort 84 år senare skulle komma att utgöra omslagsbild på en dokumentation benämnd Vigda i Hanebo 1678–1920.

År 1923 gifter sig Frida med Edvard Lindblom, bror till Bernhard, och Anna Sofia och hon blir svägerskor.

Byskolläraren som också tillhör de styrande i kommunen går under benämningen "kalvspion"

Föga anar dessa ungdomar att de inom några årtionden ska få uppleva ett världskrig till.

Inte Olof, han avlider i mars 1926 i Spokane, en stad i nordvästra USA nära den kanadensiska gränsen, efter att 1920 ha emigrerat till Amerika.

Det var brodern Lars som skjutsade Olof till stationen. När de passerade Backans i Bofara där Johan Jönsson bodde, hoppade Olof av skjutsen och sprang fram till ett fönster och ropade, att nu åker jag, varpå Johan svarade:

– Jag kommer efter!

Men Johan åkte aldrig. Han blev hemorten trogen och startade tillsammans med svågern Alfred Englund en snickerifabrik i Hallen och senare Kilafors Träförädling.

Hemma i Hanebo lämnar Olof även Elin, havande i sjunde månaden. Dottern, som föds i november samma år, får Olof aldrig träffa.

I mars 1926 kommer dödsbudet, ett brev från en äldre kvinna i Olofs bekantskapskrets. Paketet med hans få tillhörigheter är det enda som kommer tillbaka till Sverige.

Sonja Larsson

Farbror Lars, *bonde och konstnär*

Lars Larsson (1898-1967) från Bortegårn i Bofara blev bonde på gården Pelles på Messersbacken mellan Löten och Hallen. Det var där våra förfäder enligt sägnen börjat bygga en kyrka, men varje morgon var allt nerrivet. Man fick då rådet att stoppa en tupp i en täckt korg och gå med den tills den gol. Det gjorde tuppen där Hanebo kyrka byggdes. Lars var bror till min fostermor, Frida (1892-1972), hustru till handlanden Edvard Lindblom, (1888-1965), äldste bror till min pappa Albert (1893-1944).
För Lars var ingenting omöjligt. Mamma Frida berättade att deras mor gick ut på bron med Lars på armen för att tillsammans titta på en vacker fullmåne. Lars ville då ta ner månen. När mamman förklarade att det inte gick, ville Lars i alla fall hämta "spisskroken" och försöka.

Näset

Lars och hans hustru Edit ägde fäboden Pelles Näset söder om Bofarasjön och den kom att betyda mycket under min uppväxt och även senare. I Hanebo Jul 2003 berättade jag om några fina somrar där. Under en av dem skötte mamma Frida korna åt sin bror och svägerska.

Det blev alltid väldigt glatt och roligt när farbror Lars kom till fäboden. Han berättade historier för mig och min kamrat Sigfrid, brorson till mamma Frida. Farbror Lars kunde t.ex. fråga om vi sett "näsaporna". Det hade vi förstås inte, men han bedyrade att det fanns sådana i tallbacken ovanför stugan.

"Dom hänger i krokig arm i tallarne och skiter kringler. Får man en sån i huvve, så blir man plattfot."

Så kom hans bullrande skratt samtidigt som han slog båda händerna mot knäna och vaggade med överkroppen.

En gammal tant, Karin Johansson (1878-1965), kallad Säv-Kare från Säfstorpet i Acktjära, var fäbodjänta i Östergårds stuga. Jag var åtta år och brukade besöka henne ibland och blev då bjuden på saft och kex. Detta fick farbror Lars höra och retade mig för att jag hade fästmö. Naturligtvis protesterade jag vilt, men han fortsatte att retas och sade sig veta att jag brukade krypa upp i tant Karins knä och spela Gubben Noak på hennes underläpp.

De tre gårdar, som hade kor i sina fäbodar, Pelles, Norbergs och Östergårn, turades om att hämta mjölken. Jag minns ett oväder med åska och storm, som en natt fällde flera av tallbackens ståtliga tallar. En blockerade vägen, när Norbergs dräng, Per Sköld från Tönsen, kom med häst för att hämta mjölken. Per var stor och kraftig och hade snart röjt vägen fri.

Operation övertalning

Den sommaren mamma skötte korna på fäboden, blev vi av någon anledning kvar till sena hösten. Skolan började och jag cyklade till Lötskolan. Förmodligen hade pappa Edvard träffat Lars på Lötboa och beklagat sig över att jag börjat tjata om att vi skulle flytta hem, för en kväll kom farbror Lars och startade "operation övertalning". Vi satt alla fyra i det lilla köket, det var mörkt ute och de enda ljuskällor vi hade i stugan var skenet från brasan i öppna spisen och några stearinljus.

Lars började teckna på ett enkelt omslagspapper. Under tiden berättade han hur roligt jag kunde ha i Näset. Jag skulle få köra mjölken till byn med skällkon Netta.

"Å snart kommer snön och då kan du åka skider i backarne hänne", sa han.

Detta agerande var typiskt för farbror Lars, han var verkligen en underhållare och glädjespridare. Jag vet inte om teckning-

arna och hans berättelser medverkade, men vi blev i alla fall kvar några veckor till.

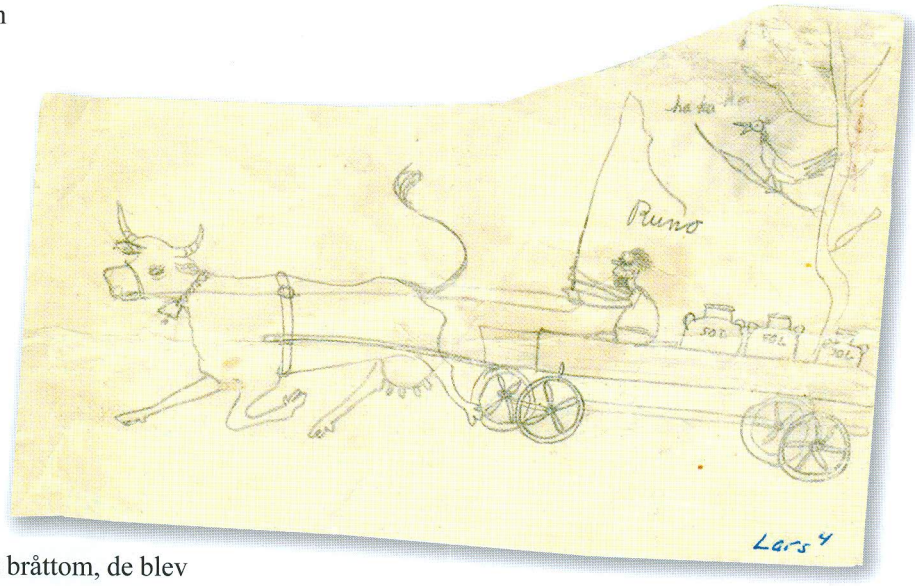

Sommaren 1945

Sommaren 1945 byggdes det ny lagård i Bortegårn. Var skulle ägaren Erik ha djurbesättningen under tiden? Naturligtvis fick han låna Näset av sin bror. Sigfrids äldre systrar, Märta och Anna-Greta, skötte korna.

Det blev även den sommaren många dagar och nätter i Näset för Sigfrid och mig. Vi kunde, 10 respektive 11 år gamla, hjälpa till en del, t.ex. med att ta in och släppa ut korna vid mjölkning, mocka och hålla rent i lagårn. Vi lärde oss snart att när korna skulle ut ur lagårn hade de mycket bråttom, de blev nervösa och släppte många "korukor" på golvet. Detta löste vi så att en av oss lossade tjudret och den andra sprang efter kon och försökte fånga upp så mycket som möjligt på en skyffel.

En lördag skulle flickorna "ut på byn" som det hette och hämtades med eka av deras kamrat, Kerstin Sahlin, från Helins i Västberge. Kerstin hade sin hund med sig. Sigfrid och jag blev alltså ensamma kvar och det mörknade på kvällen.

Vi var nog lite mörkrädda men lyckades somna men vaknade mitt i natten av en uvs hoande i en tall ovanför stugan. Det var lite spöklikt. Samtidigt kom ett kraftigt hundskall. Det lät som om hunden var inne i stugan. Vi vågade inte gå ut i mörkret utan försökte somna om. När det ljusnade, såg vi att det var Kerstins hund, som blivit kvar kvällen innan.

Vid ett annat tillfälle var Sigfrid och jag också ensamma och hade vaknat i kökssoffan när det ljusnade. Vi låg och småpratade och Sigfrid, som låg vänd mot fönstret, utbrast:

"Det var en gubbe på fönstre!"

Jag frågade ängsligt hur han såg ut och fick beskrivningen att han hade snöre i mössan. Som ni förstår, sprang vi inte ut och tog reda på vem det var.

På eftermiddagen fick vi förklaringen, för då kom "gubben" nerifrån ån med metspö och några abborrar. Det var "Säfsen". Han bodde i en liten stuga i Varstubäcken, härstammade från dalasocknen Säfsnäs och hette Lars-Olov Larsson Engvall. Kallades allmänt för Säfsen eller Säfs-Lasse och hade för det mesta en vegamössa på huvudet. Han tillverkade och sålde bland annat kvastar och vispar.

Konstnären

Alla dessa minnen gjorde att jag längtade till Näset även sedan jag bildat familj och flyttat till Ljusdal. Min fru Birgitta och jag och våra tre barn tillbringade en semestervecka där somrarna 1963-1965. Vi bodde då i den lilla stugan som Lars byggt uppe i tallbacken. Det behövdes dessutom ett litet tält.

Att Lars var konstnärlig råder ingen tvekan om. Han var mycket skicklig som tecknare och på äldre dagar började han snickra tuppar, hästar, redskap och miniatyrer av byggnader. Ett av hans mästerverk var en gammal, trött häst. Jag fick köpa en sådan, när vi besökte Lars i "snickarboa" en av dessa semestervistelser. Av mamma Frida har jag ärvt en tupp, som han snickrat.

Text och foto: Runo Lindblom

Kilaforspar vandrade sju mil

med boskap till ett nytt hem

I Stora Björnmossen, Åmots Kapellförsamling och ett par mil drygt efter faluvägen från Åmots bruk räknat, bodde i mitten av 1920-talet nygifta fru Signe Eriksson och maken Anton, han bördig från Hallen, Kilafors. Det var i hennes hem i skogsbyn de bosatte sig sedan prästen i Åmot, pastor Sandström året före vigde dem. Då prosten den gången kom till byn var det för övrigt första gången som en bil tog sig fram till Stora Björnmossen. Vägen hade nödtorftigt brutits strax före.

Brudparet Anton och Signe Eriksson. Anton omkommer vid en sprängningsolycka 1955 och Signe avlider på Hällagården 1986. Foto: Dan. E. Olsson Jädraås.

Men den Mattsonska gården i Björnmossen dit unge Anton kommit som timmerhuggare och funnit sig väl till rätta och särskilt blivit "sams" med en av gårdens döttrar, var en arrendegård och de bodde allt för dåligt där för att de för framtiden skulle kunna tänka sig att bli kvar i byn. Familjen hade ökats ut med en son och behovet på en bättre bostad var stort.

Efter en del sonderingar i Ockelbo och Kilafors kom så Anton Eriksson hem till sin unga fru och talade om att han överenskommit om att köpa en gård i Hallen, Kilafors. Det var bättre byggt, centralare också och framför allt: till gården hörde ett litet jordbruk som skulle bidra till familjens försörjning. Man hade i Stora Björnmossen redan skaffat en kreatursbesättning: tre kor, en kviga, en kalv och några får.

Sju mils vandring...

Det blev lite funderingar hur flyttningen till Kilafors egentligen skulle genomföras. Möbler och lösöre kunde fraktas med bil, men korna, ja, inte fanns det några kreaturstransportörer på den tiden... Så man enades om att det enda var att vandra "skogsledes" med de fyra kokreaturen. Alternativet skulle ha varit att gå med kossorna till den smalspåriga järnvägen och lasta dem där, fått dem omlastade i Ockelbo och sen hämtat dem vid stationen i Kilafors. Men dels var det betydligt "krångligare" och dels kostade det också pengar, så när flyttdagen kom så anträdde man också vandringen över finnskogen i Åmot och Hanebo, från ett landskap till ett annat, med de tre korna och kvigan... kalven och några får hade fått plats på lastbilsflaket och var redan på väg till det nya hemmet...

Det var på mickelsmässmåndagen 1926 som Anton Eriksson vid sjutiden på morgonen fattade tag i grimskaftet och knallade iväg från Stora Björnmossen. Efter honom kom fru Signe, sedan hennes syster Hildur och sist hennes bror Erik, alla ledande varsin ko. Det blev en hel rad med Docka, Kulla och Nyros-Britta sedligt följande sina förare. Litet mer spraller kanske den odöpta kvigan som kom sist var, litet undrande inför det ovanliga i en sådan vandring som denna.

Kavelbromyrar

Från Stora Björnmossen vandrade man först de sju, åtta kilometrarna fram till landsvägen i Trätåsen. Denna följdes till Åmots bruk, det är ungefär två mil, och sedan fick sällskapet slå in på den mycket bristfälliga väg som ledde in mot finn-

Anton och Signe i början av 1950-talet.

Fru Signe Eriksson, till höger på bilden var 33 år när "kovandringen" gjordes. Hennes syster Hildur Johansson från Jädraås var 30. På bilden följer de på en karta den slingrande färden genom storskogarna. Foto: Jovi

skogarna vid landskapsgränsen. Nästan fram till Katrineberg gick vandringen innan man, då inne i Hanebo och Hälsingland, fick ta av österut mot Jansbo och Raman. Långa sträckor var vägen lagd över blöta myrar och där fick man gå på kavelbroar, och ibland kanske någon trampade ner i ett hål mellan stockarna…

Man hade kommit överens om att övernatta i Jansbo, det var ungefär halvvägs och kunde passa. Men fastän duktigt trötta i benen så fick de fyra vandrarna ändå finna sig i att fortsätta till nästa gård på skogen. I Jansbo hade man inte plats för så många men när "kodriften " kom till Raman så fick man där både mat och logi över natten och även hö åt kossorna. Som husmor fick unga fru Signe där trots tröttheten mjölka sina kor innan hon tänkte på sig själv…

Från Raman

fortsatte man vandringen tidigt på tisdag morgon. Över Stugubacken, Nybodarna, förbi Sundsjön och Gammelbodarna gick färden till Västansjö. Komna utför berget där kunde Anton och Signe se den bygd som var målet för vandringen. Men än var det långt att gå till Hallen, där de skulle bygga sitt hem. Och vandringen fortsatte söder om Bofarasjön genom Sandsveden och upp på "berget" där Anton hade sitt föräldrahem och där sällskapet rastade en sista gång. Cirka sju mil på två dagar efter slingrande skogsstigar och dåliga "vägar" hade de då i benen. Kvar fram till den gård som skulle bli deras nya hem var bara ett par kilometer. Efter en kort vila fortsatte de och kom fram till Hallen vid middagstiden.

Glada minnen

Trots strapatserna under mångmilavandringen minns fru Signe Eriksson, hon bor fortfarande kvar i Hallen medan maken är borta sedan några år tillbaka, med glädje tillbaks på den säregna koflyttningen. Hon kommer mycket bra ihåg hur trötta de blev innan de fick kvällsvila första dagen men hon minns förhoppningarna och entusiasmen före färden. Vi var ännu unga då säger hon, och vi var glada för det mål vi hade för färden – det hem som skulle bli vårt…

- Men nog var vi litet fundersamma in för hur Docka och Kulla och Nyros-Britta och kvigan skulle klara vandringen. Men de hade ju varit på skogsbete hela sommaren och var vältränade att gå. Fast vi måste ju ändå rasta och vila ibland, både korna och vi behövde mat och vila.

Jovi

Artikeln var införd i Hälsingekuriren den 9 november 1964.

Året som gått

Åren tycks gå allt fortare. När jag än en gång sätter mig ner för att summera det gångna året, känns det som det var igår jag satt med den här uppgiften förra gången. Men när jag bläddrar tillbaka i kalendern ser jag att det har hänt mycket under det här året.

Hanebo Jul utkom som vanligt med "släpp" 1:a advent, försäljningen är ganska konstant med ca 1000 sålda ex.

Hembygdsåret började med årsmötet den 27 mars, det var som vanligt välbesökt. Mötet inleddes med underhållning av Bollnäsbygdens Nyckelharpor. Sedvanliga årsmötesförhandlingar där Maud Kvarnäng höll i klubban. Styrelsen omvaldes i sin helhet. Gästrike-Hälsinge Hembygdsförbunds ordförande Karin Häger tilldelade Ivar Svedén Hembygdsförbundets förtjänsttecken för hans mångåriga insatser för hembygdsrörelsen.

Mötet avslutades med att Karin Häger berättade om "Amerikafebern".

Byggnadsåret

Året har varit ett intensivt byggnadsår. Det började med att dasset vid Hembygdsgården genomgick en omvandling till vatten toalett, detta med hjälp av gåvor och ideella insatser.

Regeringen har beviljat hembygdsrörelsen 30 miljoner till insatser till underhåll av "Historiska hus" för åren 2010 och 2011. Gästrike-Hälsinge Hembygdsförbund och länsstyrelsen växlade upp dessa pengar med bl.a. ett arbetslag av arbetslösa.

Detta resulterade i att arbetslaget lade ett nytt spåntak på Säfstorpet. Till spåntaket på Säfstorpet tillverkade vi spånen själva av timmer hugget på egen skog. Spånen hyvlades på den spånhyvel, som numera har fått plats under tak på Innegården i Bofara. Arbetslaget lade sedan spåntaket i Acktjära. Nya plåtar runt skorstenarna och nya vindskivor och vattbrädor kom också på plats. Även fönstren på Säfstorpet fick en välbehövlig översyn och renovering. När detta skrivs tillverkar arbetslaget nya grindar till torpet.

Vi fick även material till att lägga galvaniserad pannplåt på Linskäkten i Svedja. Arbetet utfördes av föreningens ideella krafter. I den underhålls- och åtgärdsplan som finns för våra byggnader hade Länsmuseets byggnadsantikvarie förordat att spåntaket skulle bytas mot pannplåt och det blev det som vi beviljades bidrag till. Det tillverkades även en ränna som skall förhindra att vatten kan stänka upp på väggen. Stänket har medfört att timmerväggen har fått rötskador. Linskäkten behöver ytterligare renovering, detta kommer vi att söka nya bidrag till.

Härbret på Hembygdsgården, troligen Hanebos äldsta träbyggnad, har lyfts och rätats upp och fått strävor som förhindrar att det skall falla.

Äntligen har plastpresenningarna försvunnit från scenen på Hembygdsgården. I höst har scenöppningen försetts med portar. Portarna kommer att målas till våren. Scenen fungerar som vinterförråd för bänkar, bord mm.

Hembygdsgården har fått en ny träflaggstång. Även Säfstorpet har fått flaggstången renoverad med en stenstolpe som stöd.

Familjedag med trollkarlen Jacob.

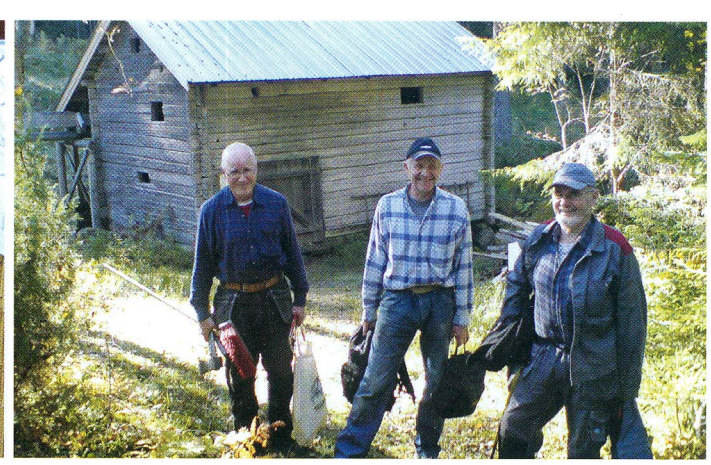

Ett glatt takläggargäng vid linskäkten i Svedja.

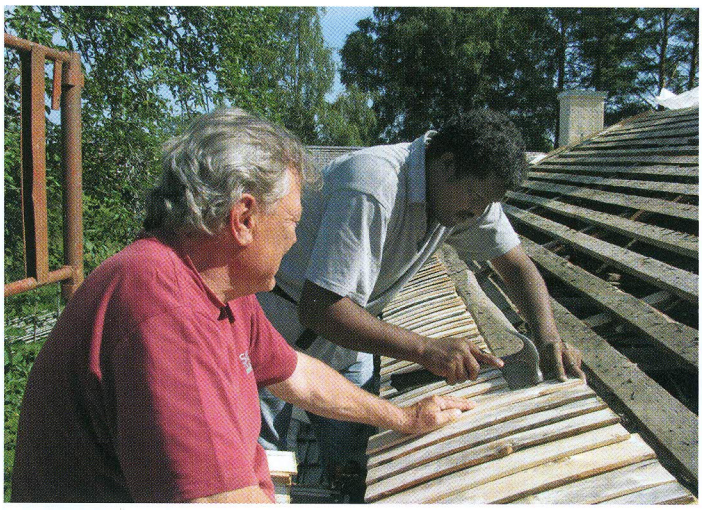

Läggning av spåntak på Säfstorpet.

Modellutställning på museilogen i Bofara.

Aktiviteter

Kristi Himmelsfärdsdag inföll sent i år, men det hindrade inte en liten tapper skara att vandra upp på Hårgabergets topp för att hålla Gökotta. Det var en fantastisk morgon med vackert väder. Grillkorven och det medhavda kaffet smakade gudomligt denna morgon.

Friluftsgudstjänsten på Säfstorpet med barndop var som vanligt en härlig upplevelse i den fagra miljön. Den dagen var det även barndop på Hembygdsgården.

Upptakten till de två intensiva veckorna kring Hälsingehambon inleddes med kyrkkaffe på Hembygdsgården. Vädret gjorde att vi fick sitta inne framför brasan, det var inget problem med platser, då det var få besökare. Det var konfirmation samma dag vilket delvis kan förklara den dåliga uppslutningen. Hantverksförsäljningen startade upp och kunde ha fått en bättre upptakt med tanke på de fina alster som utbjöds.

Hugo Westling och Britt-Mari Jonsson bjöd som vanligt på en härlig kväll på Säfstorpet som uppskattades av en stor publik, ca: 250 personer. Hugo passade även på att släppa sin senaste skiva, som fick en strykande åtgång.

Den långa traditionen med nyckelharpor håller i sig och lockade en stor publik även i år, närmare 250 personer.

Hälsingehambon, som efter 45 år i Hårga, hade flyttat starten till Hambologen lockade färre dansare och mindre publik än förra året. Hembygdsföreningen stod för frukost och hjälpte till med lunchen. Vi serverade i år ca 450 frukostar. När detta skrivs ser det inte ut som det blir någon Hälsingehambo nästa år.

Måndagen den 11 juli bjöd vi på en musikkväll med Tur o Ton och Ymse Ene som besöktes av ett 70-tal personer.

Hantverksdagen den 12 juli med olika hantverk och "prova på bak" i bakstugan har blivit allt populärare, ett hundratal besökare kom för att se och prova på.

Veteranbilarna på Hembygdsgården lockar fler och fler varje år. Onsdagen den 13 juli kom 75 veteranfordon till hembygdsgården. Det var rekord igen! Totalt var det ca: 300 besökare, som tittade på bilar och åt hälsingeostkaka.

Lördagens Familjefest, som var riktad mot barnfamiljerna, blev åter en lyckad tillställning med trollkaren Jacob, hästar, fiskdamm osv.

Juli månad avslutades med Bymella. Vi hade museet i Bofara öppet lördag och söndag. Bollnäs kommun hade välvilligt lånat ut ett antal av Sven-Olles modeller som hade varit utställda på Tekniska museet. Dessa föremål tilldrog sig stort intresse och en stor publik strömmade till. Vi hade ca: 250 besökare under de två dagarna.

För första gången deltog vi på "Bonden på byn" den 20 augusti. Det var en våt tillställning med mycket regn under hela dagen. Syftet var att visa upp föreningen. Vi hade bl.a. en uppskattad frågetävling. Edhs snickerimuseum var öppet för visning på eftermiddagen, besökarna var tyvärr få.

De som har arbetat under året bjöds på tacklunch på Kilafors Herrgård den 25 september.
59 personer hade hörsammat inbjudan och trivdes tillsammans vi buffébordet.

November 2010 hyrde vi ut Hembygdsgården till Friscordia som på uppdrag av Länsstyrelsen hade arrangerat en rundresa i Hälsingland med en kinesisk turistdelegation. Det bjöds på information om Hembygdsgården, kolbullar, lite Sägensafari och Hårgasägnen på engelska samt information om bygden.

Styrelsen tackar alla för ett fantastiskt Hembygdsår och det enorma arbete som lagts ner! Utan alla ideella krafter hade detta inte varit möjligt!

Text och foto: Olle Andersson i oktober 2011

Bli medlem i Hanebo Hembygdsförening

Om Du inte redan är medlem i föreningen men gärna skulle vilja bli det,

hälsar vi Dig välkommen

Medlemsavgiften är 100 kr/år för enskild medlem och 200 kr/år för familj.
Sätt in beloppet på **bankgiro 5480 - 2947**
och uppge namn, adress och gärna telefonnummer.

HANEBODH SOCHN

God Jul och Gott Nytt År

önskar följande företag

Maskinfirma
Bertil Jonssons AB
Norrbyn Kilafors 0278-65 15 00
Försäljning av lantbruksmaskiner, släpvagnar, gräsklippare, reservdelar samt egen verkstad.

Kilafors Herrgård
Hotell·Restaurang·Konferens

ÄLSINGE TAKSPÅN AB
Tel: 0278-65 00 14 • Mob: 070-635 91 36

SKOGENS KILAFORS 1876
SKOGENS KOL AB
Sibo Allé 1
823 91 Kilafors
Tel 0278-65 04 00 Fax 0278-65 00 40
www.skogens.com

ÅSPEDAS
HYR-KART ARENA KILAFORS
Tel.0278/65 00 83 - 070/365 02 74

KROSS ENTREPRENAD
I KILAFORS AB 0278 / 65 23 00

Värdshuset
NORRLANDS-PORTEN
0278-65 42 00

ELE
EWALD LARSSONS EFTR.
Box 44 • 823 00 KILAFORS

Hälsinge Stugor
KILAFORS – 0278-65 06 15
www.halsingestugor.se

Handelsbanken
Kilafors
Tel 65 00 34, 65 10 80
kilafors@handelsbanken.se

FILTMAKERIET
Per Alnaeus Konstsmide
Besök oss i ullspinneriet i Kilafors

Industri & hem el
Nilsson's El, Göran Nilsson
Mobil: 070-871 21 84
Lilltjära 6733, 823 91 KILAFORS
E-post: lilltjara@home.se
nel ilssons

dina
Dina Försäkringar
Skydd i Bollnäs
Bollnäs: 0278-134 40
www.dina.se

Oriental SPA
Kroppsvårdsgården • 0278-65 04 31

Flinks Radio TV
Tel 0278 - 65 01 78 KILAFORS
Försäljning – Service

WATEK
TEKNIK & AUTOMATION
EL & AUTOMATIONSLÖSNINGAR
Kilafors • Tel/fax 0278-65 11 32 • Mobil 070-651 10 42

HÄLSINGE EKONOMI AB
Skolgatan 4, Kilafors. Tel/fax 0278-65 09 99
www.halsingeekonomi.se

STRIDHS RÖR & HEMSERVICE HB
KILAFORS 0278-657104, 070-628 07 14
Tel 0278-65 71 04
Biltel 070-628 07 14

Linblomman
i Kilafors AB
Polgatan 22, 823 30 KILAFORS
Tel 0278-65 07 20

Stefan Nilssons Åkeri AB
Stefan 070-543 10 66
XKN AB
Kjell 070-330 10 00

ALLBIL-verkstäderna
Bil-Persson
Sibo Kilafors
Bilreparationer - däck
Sibo Allé 2, 823 91 KILAFORS
Tel 0278-65 07 05

Kilafors Begravningsbyrå
Polgatan 22, 823 30 Kilafors
Tel 0278-65 07 20

KILAFORS Järn & Bygg
Polgatan 31, Tel 0278-65 00 56
www.kilafors.nu/jarn.bygg

KILAFORS KRAB REVISION
Gratis rådgivning inför starta-eget eller aktiebolagsbildning. Ring Ulf Torstensson, revisor SRS, 070-5783783

Nyhet!

Material till försäljning

Utvandringen från Hanebo Till Amerika 1843 – 1925. Erland Ericsson har sammanställt alla utvandrare under den perioden och skrivit 134 noteringar och kommentarer om det som han har funnit i sin forskning runt dem. Kostar **150 kronor**

Vigda i Hanebo 1678-1920 innehåller material från kyrkans vigselböcker ordnade i lättöverskådliga tabeller.
Vigda-pärmen *(323 sid)* kostar **180 kr**

Födda i Hanebo 1678-1920 är material från kyrkans födelseböcker och sammanställt på liknande sätt.
Födda-pärmen *(435 sid)* kostar **400 kr.**

Boken Två Hälsingesocknar av Nils C. Humble: **200 kronor.**

Hanebos knektar *(två delar)*: **200 kronor.**

Historik över Sävtorpet: **50 kronor.**

Skrift: Sägnen om Hårgadansen och Hårgalåten: **20 kronor.**

Dubbel-CD där Eric Jonsson sjunger femtiotalsklassiker, allt från Mjölnarens Irene till Tenneseevals plus Adams julsång (totalt 51 melodier) för bara **180 kronor.**

Porto tillkommer.

Ring någon i styrelsen eller gå in på föreningens hemsida för beställning.

God Jul och Gott Nytt År
önskar följande företag

kläder KILAFORS Dam & Herr

hårdesign tel 0278 - 65 10 18

KALLES VENTILATION & PLÅT AB
Tel 0278 - 65 01 57
070 - 340 51 35

CENTRUMFIKET
Tel. 0278-65 10 70

Från era vänner i Lilla Kära

Sälls El & Mek
Lennart Säll
Gusbo 7150, 823 91 KILAFORS
Tel 0278-65 40 11

L-G Söderqvist Åkeri AB
Kilafors
Tel 0278 - 65 04 14
Mobil 070 - 335 60 70

det lönar sig... ICA marknad KILAFORS 0278-65 00 05

GOLFRESTAURANGEN Hårgabanan
Norrfly Kilafors • 0278-65 09 20

BYGGEN'S BYGG & BETONG

Du är alltid välkommen till KONSUM KILAFORS
Öppet alla dagar till kl. 20.00
Tel. 0278-65 01 28

Pickos Truckservice AB
Tel 070-674 67 60

Hambo GRILLEN
GRILL & PIZZERIA
SVENSKA SPEL ATG
Grillen 0278-65 00 00 • Kiosken 0278-65 05 97

Nyboms bil och motor
823 21 Kilafors, 0278-65 07 50

HEDBERGS SKOGS-TRANSPORT
Tommy 0278-65 41 08
Per 0278-65 41 64
Vi använder miljövänliga maskiner

Sten & Kakel Kilafors
0278-65 11 41

EL & GRIS
KILAFORS ELEKTRISKA
0278-650 572
070-624 37 59

marenordic
Box 54, 823 22 Kilafors
Tel 0278 - 65 14 40

NORLANDERS DONATIONSSTIFTELSER

Rapport från Norlanderska donationsstiftelsernas verksamhet

Detta är den 21.sta rapporten från Anna Norlander-Palmers och syskonen Norlanders donationsstiftelser. Som vanligt handlar rapporten om vad som i stiftelserna har timat under perioden oktober 2010 till och med september år 2011.

I november 2010 beviljade styrelsen Biografteatern ett bidrag om 300.000:- för digitalisering av bioutrustningen och den digitaliseringen har under hösten 2011 genomförts och tagits i bruk. Styrelsen beslutade också att ställa sig positiv till en ansökan från Biografteatern om ett bidrag för en fortsatt tillbyggnad av etapp 2.

Efter höstens val 2010 fick styrelsen en ny eller nygammal sammansättning. De av Bollnäs kommunfullmäktige valda ledamöterna för perioden 2011 – 2014 är: Birgitta Norinder, Kilafors, ordförande (M), Mats Löwenstein, Kilafors vice ordförande (S), Eva Karlsson-Gustafsson, Kilafors (S), Roger Kvarnäng, Kilafors (C), Karin Bransell, Kilafors (FP), Cicilia Widén, Segersta (BP), Anders Eriksson, Kilafors (SVP). Till suppleanter valdes Tobbe Lundell, Segersta (S) Gun Norin, Kilafors (S), Lars Bäckström, Kilafors (S), Anita Segerqvist, Segersta (S), Erik Frank, Kilafors (BP), Frida Andersson, Segersta (S) och Ulrika Östlund, Kilafors (KD).

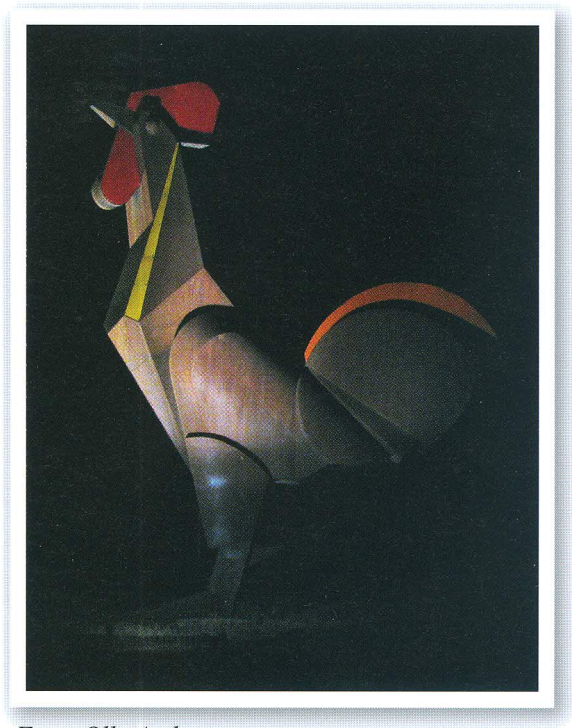

Foto: Olle Andersson.

Den 28 april 2011 beslutade styrelsen om fördelning av 2010-års avkastning inom ramen för 971.000:-, vilka skulle fördelas mellan 59 ansökningar för bidrag till "Gamla och hjälpbehövande", stipendier och föreningar m fl.. 39 av de sökande beviljades bidrag. De som kom i åtnjutande av avkastningen blev bl.a.

Studerande

Antalet sökande var 37 stycken och styrelsen beslutade att nedan nämnda skulle tilldelas 6.000:- vardera:
Jenny Bodell, Bollnäs, Tobias Pésu, Kilafors, Waldemar Forsberg, Kilafors, Evelina Björklund, Kilafors, Anton Arvidsson, Kilafors, och Matilda Arvidsson, Kilafors.
16.000:- vardera till:
Oskar Persson, Segersta, Jonas Lindblom, Kilafors, Hannah Blom, Kilafors, Emma Ståhlberg, Stockholm, Elon Strömbäck, Kilafors, Eva Johansson, Bollnäs, Björn Strömbäck, Kilafors, Louise Bäckström, Malmö, Joel Eriksson, Bollnäs, Malene Loewe, Jönköping, Hanna Löfstrand, Kilafors, Ida Eriksson, Kilafors och Monika Persson, Gävle.

Övriga

Antalet ansökningar från föreningar var 20 stycken, varav nedanstående beviljades bidrag:
Kilafors kammarmusikförening, Kilafors Biografförening, Lövlundskolans intresseförening, Hanebo Framtid, Föräldrarådet Kilafors skola, Kilafors Teaterförening, Kilafors IF, Kilafors/Segersta/Västansjö skolor, Landabanan, Alliansen Hälsingehambon, Landafors SK, Omvårdnadspersonalen å Hällagården, Lötens Bygdegård, Acktjära Kulturproduktion, Segersta Hästvänner, Kilafors Ridklubb, Bygdegårdsföreningen Klippan och Fritidsgårdarna Bollnäs. Dessutom avsattes till presidiets förfogande 50.000:- .

Efter snart 6 år i mörker är nu åter tuppen vid Lövlundskolan belyst fr o m oktober 2011. Bollnäs kommun hade inte råd att byta förbrukade glödlampor, vilket gjorde att styrelsens presidie åtog sig att se till att tuppen åter belyses. De av kommunen monterade luftvärnsstrålkastarna har bytts ut mot riktade strålkastare.

Enligt Kammarkollegiets engagemangsbesked per den 30-06-2011 var marknadsvärdet för stiftelsernas placerade medel 29 miljoner kronor. Eftersom merparten av medlen är placerade i räntepapper och aktier vet vi att marknadsvärdet kan variera mycket starkt och med den turbulens som varit på ekonomifronten det senaste året, har givetvis marknadsvärdet i skrivande stund sjunkit. Förhoppningsvis kommer stiftelserna, i likhet med tidigare år, ha möjlighet att sprida kommande avkastning till bl.a. ungdomar och föreningar.

Stiftelserna har som en av sina stora ambitioner att utsmycka samhället på olika sätt både med konstverk för placering inomhus men också mer kostsamma konstverk utomhus. Av en sammanställning, av beviljade bidrag till hjälpbehövande, studerande, föreningar m.m. och till offentlig utsmyckning under perioden 1991 – 2010, framgår att stiftelserna har beslutat om att dela ut drygt 16 miljoner kronor.

God Jul och Gott Nytt År

önskar

Sune Baggström
Sekreterare i stiftelserna

Barndomsminnen

Min konfirmationspräst Eric Bergman sade en gång till mig att "samla alla minnen i ett album, minnenas album, och tag fram dem när du vill minnas. Minnen kan ju vara både tröst och glädje".

Kilafors egen storåkare, Evert Karlsson, skördade sina framgångar på Lapp-Glid.
Fotograf: Okänd

En väl använd burk Lapp-Glid.
Foto: Olle Andersson

När jag läser Hanebo Jul väcks osökt många minnen. Från fyrtiotalet minns jag vintrarna som var rätt tuffa många gånger. Snö och kyla hindrade skolgång vid ett par tillfällen. Men för oss ungdomar var nog vintern mest glädje. Vi gjorde "långrumpa" med våra sparkstöttingar från Belse ned mot spånstackarna vid Sibo. Vilken fart och vilken glädje man upplevde. Någon biltrafik att tala om förekom inte så vi hade god plats på vägen. Så enkla nöjen men gemenskapen var nog lika viktig. Sommartid var vi ett gäng grabbar som spelade fotboll och idkade fri idrott. Minns att min far snickrade till en trädiskus åt oss. Ett spjut kunde vi själva ta i skogen av någon lämplig al eller rönn. En höjdhoppställning var det alltid någon som hade.

När jag försöker minnas tillbaks på fyrtiotalet är det nog vintrarna ändå som blir de starkaste minnena. Kilaforsloppet på skidor över 20 km på trettondagen är väl det roligaste och trevligaste intrycket. En stor del av den svenska eliten deltog. Tänk att som 14-åring få hälsa på Mora-Nisse, Anders Törnkvist, Nils Östensson bland många andra var ju drömmen för en liten skidintresserad grabb i nedre tonåren. Möjligheten till detta var ju självfallet firma Lapp-Glid, som var vår närmaste granne med Greta och Axel Svedberg som var mina föräldrars bästa vänner och vars son Nisse var min lekkamrat.

Hur många gånger sprang vi inte ner till Martin, Arnold, Gösta och Hilda i vallaboden efter skoldagens slut för att prata och skoja och för att känna den starka doften av nykokad valla. Min mor älskade den inte. Ni kan ju tänka er lukten i kläderna efter ett sådant besök.

Men för att återgå till skideliten var det ju Axel som lockade dem till Kilaforsloppet. Han betalade deras resor och en del av prissamlingen har det berättats mig. Skidvallan Lapp-Glid var en stor produkt på 30 och 40-talet och i mångas ögon den bästa vallan. Det svaret fick jag en gång av Kilafors egen storåkare Evert Karlsson som skördade många framgångar i skidspåren genom åren. Min äldste bror Jöran var anställd hos Axel en tid och lyckades skapa fem recepturer som sedermera ingick i tillverkningen med stor framgång.

Vid ålderns höst tror jag vi alla någon gång då och då vill minnas tillbaka. När jag besöker vår familjegrav där mina föräldrar och morföräldrar vilar brukar jag ta mig tid att gå runt och se på andra gravar. Ofta möter jag namn på människor jag känt i livet som grabb och i en del fall haft en eller annan relation till. Jag upplever tacksamhet till dem som var och en på sitt sätt, tycker jag, berikat mitt liv. Något jag också skriver in i minnenas album.

Sören Widorson

Kooperativa i Kilafors firade trippeljubileum

Fr. v. *Inga Modig, Bengt Forsman, Elly Malm (Forsberg), Sigge West, Astrid Svensson, Allan Pihl, Gudrun Berglund, Märta Persson (gift med skomakare Per Westring), Albin Krigh, okänd (känner någon igen honom?), Gun Persson, Sven Forsberg, Åke Krigh, Karin Strömberg, Anders Pettersson (Palmeholt) och Vivan Berg.*
Bilden kommer från Kilafors fotoklubb, fotograf okänd. Allan Pihl som är med på bilden har identifierat sina arbetskamrater.

Man firade rörelsens 100 år, KF 45 år samt 25 år i denna lokal. Datumet är troligen den 4 september 1944, KF:s födelsedag.

De kooperativa idéerna kom från England, där föreningen i Rochdale hade inlett sin verksamhet 1844. Den kooperativa utvecklingen i Sverige tog fart i slutet av 1800-talet och Kooperativa Förbundet (KF) bildades 4 september 1899. Det förklarar varför både den svenska och engelska flaggan finns ovanför ingången till den gamla konsumbutiken i Kilafors.

Den första kooperativa föreningen i Hanebo bildades 1908 med folkskolläraren Erik Skogsberg som ordförande. Föreningens namn blev Kontroll. Erik Skogsberg upplät sitt brygghus som föreningens första affärslokal. Skogsbergs brygghus torde inte ha använts länge som expeditionslokal, ty föreningen fick tillstånd av bruksförvaltaren Albert Jonsson att disponera en bostadslägenhet med vedbrand vid bruket. Enligt Erland Ericsson låg den i Kaffebacken.
Kooperativa föreningen Kontroll flyttade in i lokalerna i Stationssamhället 1919. Denna byggnad kom senare att kallas Specialkonsum när Konsum bebyggde grannfastigheten, nuvarande järnhandeln.

Det hade varit affärslokaler i detta hus sedan det byggdes 1902. Flera handlare bl.a. Hylander, Våger och Brolin hade tidigare bedrivit verksamhet i dessa lokaler.

Text: Olle Andersson

Hanebo Jul-redaktionen

vill tacka för alla bidrag som inkommit till årets upplaga av tidningen. Vi tar tacksamt emot artiklar, dikter, historier, foton eller vad ni har liggande i era byrålådor, kära läsare.